

יד  
מהרי"ע

# שערי יצחק

## השיעור השבועי

מפי מרן הגאון  
הרב יצחק רצאבי שליט"א  
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק  
צו – דרשת שבת הגדול  
ניסן ה'תשפ"ג ב'של"ד  
בבית המדרש "פעולת צדיק"  
בני ברק

## לק"י

### נושאי השיעור:

הסבר עניין סמיכות גאולת פורים לגאולת מצרים, דיוק במאמר חז"ל [מגילה דף יב:]: שאלו תלמידיו את רשב"י, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? אמר להם, אמרו אתם וכו', וביאור עפ"י דברי מהרי"ץ זיע"א בשו"ת פעו"צ ח"ב לגבי הכלל בלשון השאלה 'מפני מה'.

עפ"י האמור לעיל, ביאור המובא בהגדה של פסח, כל שלא אמר ג' דברים וכו' פסח וכו' על שם מה, מצה על שם מה וכו', כי 'על שם מה' היינו כמו 'מפני מה'.

תשובה לשאל על הדברים דלעיל, ממאמר הזוה"ק [שמות רמ"ו] כי ר"א שאל את רשב"י אביו, מה ראה הקב"ה להוריד את ישראל למצרים בגלות, ורשב"י אמר לו שיענה הוא למרות שלא נזכר בשאלה סגנון 'מפני מה'.

דברי ספר יורה חטאים בדבר מעלת יהודי תימן שלא נתערבו עם הגויים וכו'.

ביאור חדש בפיסקת 'היא שעמדה לאבותינו ולנו', מי זאת 'היא', מדוע מגביהים את הכוס בפיסקא זו? ושהגדרים והסייגים שקבעו חז"ל במשך הדורות הם אשר הצילו את עם ישראל בגלותם.

ביאור הפיסקא כנגד ארבעה בנים וכו' אחד חכם ואחד רשע וכו', מדוע הבן הרשע מקביל אל החכם? דברי החזון אי"ש זצ"ל לגבי הציונות והקמת המדינה כאמצעי לעקירת היהדות, והתייחסות למצב בארץ ישראל בתקופה האחרונה.

לגבי המובא בחוברת 'קיצור דיני ליל הסדר' [עמנואל התשפ"ג], כי יש נוהגים לאכול ביצים אחרי הקידוש.

לגבי ביעור יין של שביעית בפסח, אולם המדובר בשערי יצחק הוא לגבי ביעור מעשרות, ולא לגבי ביעור פירות שביעית.

בשורה טובה על הוצאת שלושה דברים חדשים. א' 'באר הפסח' [מהדורא חדשה התשפ"ג] בענייני חזון וניעור בפסח. ב' קובץ דברי חפץ חלק כ' [ניסן התשפ"ג]. ג' מראות יצחק – הוראות וכללים בענייני מראות וכתמים מתוך שיעורי מרן שליט"א.

תוספת דברים בעניין מראה חוס במראות הדמים.



### כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 686

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031



השיעור מוקדש להצלחת רבי מתתיהו יעקב בן חיים אליעזר דוד, ולרפואת ולהצלחת נותנינו היולדת מרת גיטל לאה בת מנחם מנדל שתחי', והרך הנולד שיחי' בשעט"מ. בעבור שהתנדב לקודש.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונוק יצילם, ויזכו היולדת והרך הנולד לבריאות איתנה ורפואה שלימה, וימלא כל משאלות ליבם וליבנו וליבכם לטובה ולברכה, אכ"י.

\*\*\*

כמרכן השיעור מוקדש להצלחת הבחור היקר שמואל בן יהודה הי"י, מארצות הברית, שזכה לזיווג הגון במהרה. הוא בן 28, כ"ח, קול י"י בפתח ותהלים כ"ט, ד"ן. ולהצלחה בכל העניינים. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונוק יצילהו, ויזכהו האל לזיווג הגון במהרה, וימלא כל משאלות ליבו וליבנו וליבכם לטובה ולברכה, אכ"י.

\*\*\*

כמרכן השיעור מוקדש לרפואת מרת רחל הודיה בת רבי יוסף שמחי שתחי', הזקוקה לרפואה שלימה במהרה. השם ברוך הוא ברחמיו יזכה אותה לרפואה. היא נמצאת בחדר מיון כעת, א"כ תענו אמן בכוונה.

השם ברוך הוא ישלח לה רפואה שלימה בתוך כל חולי עמו ישראל, ויחזקה ויאמצה בקו הבריאות, ויקיים עליה מקרא שכתוב רפאני יי' וְאַרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאַוֹשָׁעָה כִּי תַהֲלִיתִי אֶתָּה [ירמיהו י"ז, י"ד], כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שָׁמְתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יי' רַפָּא [שמות טו כו]. ישועת יי' כהרף עין. אכ"י.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש להצלחת רבי מתתיהו יעקב בן חיים אליעזר דוד, ולרפואת ולהצלחת נותני ביתו היולדת מרת גיטל לאה בת מנחם מנדל שתחי', והרך הנולד שיחי' בשעטו"מ. בעבור שהתנדב לקודש. המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, ויזכו היולדת והרך הנולד לבריאות איתנה ורפואה שלימה, וימלא כל משאלות ליבם וליבנו וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

\*\*\*

כמרכן השיעור מוקדש להצלחת הבחור היקר שמואל בן יהודה הי"ו, מארצות הברית, שיזכה לזיווג הגון במהרה. הוא בן 28, כ"ח, קול י"י פפ"ח ותהלים כ"ט, ד]. ולהצלחה בכל העניינים.

בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ן.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונזק יצילהו, ויזכהו האל לזיווג הגון במהרה, וימלא כל משאלות ליבו וליבנו וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

\*\*\*

כמרכן השיעור מוקדש לרפואת מרת רחל הודיה בת רבי יוסף שמחי שתחי', הזקוקה לרפואה שלימה במהרה. השם ברוך הוא ברחמי יזכה אותה לרפו"ש. היא נמצאת בחדר מיון כעת, א"כ תענו אמן בכוונה. השם ברוך הוא ישלח לה רפואה שלימה בתוך כל חולי עמו ישראל, ויחזקה ויאמצה בקו הבריאות, ויקיים עליה מקרא שכתוב רַפְּאֵי יְיָ וְאַרְפֵּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאַוְשְׁעָה כִּי תִהְיֶה אֶתָּה וִירְמִיָּהוּ יְיָ, כָּל הַמִּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ רַפְּאֵךְ (שמות טו כו). ישועת י"י כהרף עין. אכ"ר.

הסבר עניין סמיכות גאולת פורים לגאולת מצרים, דיוק במאמר חז"ל [מגילה דף יב:]: שאלו תלמידיו את רשב"י, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? אמר להם, אמרו אתם וכו', וביאור עפ"י דברי מהרי"ן זיע"א בשו"ת פעו"צ ח"ב לגבי הכלל בלשון השאלה 'מפני מה'.

גאולת מצרים באה – לפי סדר ימות השנה – אחרי גאולת פורים. למרות שבפועל, יציאת מצרים היתה ראשונה, הרבה זמן לפני שאירע העניין עם המן ואחשורוש, מרדכי ואסתר. יציאת מצרים היתה בשנת בתמ"ח, ואחרי שנים רבות היה העניין של מגילת אסתר. בכל אופן, לפי מה הסדר שלנו בימות השנה, בשבילנו ישנו חודש אדר, ואח"כ חודש ניסן.

הגמרא במסכת מגילה [דף ו' ע"ב] אומרת – רשב"ג אומר – כי כאשר ישנם שני אדרים, אעפ"י דקיי"ל ש'אין מעבירין על המצוות, מ"מ לא קובעים את פורים באדר הראשון, אלא בשני, כי 'מסמך גאולה לגאולה עדיף'. ישנו עניין, להסמיך את גאולת פורים, לגאולת פסח. אם פורים היה באדר הראשון, אזי היה מרחק גדול ביניהם, חֲדָשִׁים. הדבר צריך להיות, מה שיותר סמוך.

ישנם דברים משותפים, בין הגאולות. גאולת המן, זה היה לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרֹג וְלֹאֲבֹד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים מִנְעַר וְעַד זָקֵן טַף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד (אסתר ג', י"ג), זאת גאולת הגוף. אבל מה שיצא בסוף הוא, קִיָּמוּ וְקִבְלוּ הַיְּהוּדִים עָלֵיהֶם וְעַל זִרְעָם וגו' (אסתר ט', כ"ז). אומרים חז"ל, כי הם קיבלו ברצון את התורה שבע"פ, מה שבהר סיני זה היה בעל כרחם. אותו הדבר פסח, זה ג"כ גאולה גשמית, אבל אנחנו אומרים 'זמן חירותנו', ומסבירים המפרשים כי זה לא סתם זמן חירות, אלא החירות שלנו – החירות של אדם היא – להשתחרר מן היצר הרע. כידוע, החמץ רומז אל היצר הרע, מחפשים אותו בכל החורים והסדקים, מבערים אותו מכל פנה וזווית, את כל הכלים מכשירים – אפילו מחשש רחוק, כדי שהכל יהיה טהור ונקי. הדבר בא לרמז לנו, על הנפש אשר צריכה להיות מזוככת ונקייה מכל מכשול. ואחרי ככלות הכל, בְּהוֹצִיאָךְ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה וּשְׁמוֹת ג', י"ב, לא כתוב 'תעבדו' אלא 'תעבדוּן', בתוספת נו"ן, לרמז על חמשים יום, שלאחר יציאת מצרים, שמגיעים אז למתן תורה.

אלו שלבים, להגיע אל התכלית, לשיא, לקבל את התורה, שזה נזר תפארתנו, הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעָם [דברים כ"ז, ט"ז]. עם ישראל, והתורה, וקודשא בריך הוא – חד הוא. זאת המעלה הכי גדולה. א"כ פורים, ואח"כ פסח, עד חג השבועות, זמן מתן תורתנו.

\*

לגבי גאולת פורים, הסיבה שהיתה את גזירת המן, להשמיד להרוג ולאבד וגו', מי שקורא את

## שערי יצחק – השיעור השבועי

את התשובה עליהן? המדובר בתלמידי רשב"י. גדולי עולם. עכ"פ אם הם שואלים, מובן שהם אינם יודעים. למה רשב"י משיב להם, 'אמרו לי אתם', שהם יענו?

נתעוררתי לשאלה הזאת. וכאשר חיפשתי בספרים, וראיתי כי ישנם מפרשים אשר עמדו עליה. ישנם כאלה, במפורש. וישנם כאלה, בעקיפין. אבל מובן שהדבר היה קשה להם, והם מיישבים זאת.

בספר גאון יעקב כתב, כי הטענה של 'שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו', היא המשך דברי תלמידי רשב"י. רשב"י הבין מתוך דברי התלמידים, כי הם יודעים תשובה לגבי השאלה, כי הם שאלו רק 'מפני מה נתחייבו כליה'. דקדק רשב"י מדבריהם, כי לגבי העונש, הם לא שואלים. הם מבינים שמגיע להם אכן עונש, רק לא עד כדי 'כליה'. 'להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים ביום אחד'? הדבר נראה חמור. על כך הם שואלים, לגבי 'כליה'? אולם לגבי העונש, הם לא שאלו. א"כ תסבירו לי – כך רשב"י אומר לתלמידיו – מדוע אתם חושבים שאכן מגיע להם עונש? לגבי 'כליה', בסדר, אני מבין כי זה מה שרצונכם לשאול. אבל ברצוני לדעת, מהי הבנתכם לגבי העונש?

הוא אומר, כי מה שכתוב בעין יעקב, 'אמר להם' אם כן שלשושן ייהרגו וכו', בגירסא בגמרא אין את המלים 'אמר להם'. לכן לפי דבריו, זהו ההמשך של דבריהם עצמם. דהיינו, רשב"י אמר להם, 'אמרו לי אתם', פירוש, למה מגיע העונש. זהו מה שאתם כן מבינים. והם 'אמרו לו, מפני שנהנו מסעודתו של העולם רשע. אם כן שלשושן ייהרגו שלכל העולם כולו לא ייהרגו'. זהו ההמשך של דבריהם. כך אומר בעל גאון יעקב. על פי מה שבגמ' שלנו, אין את המלים 'אמר להם'. א"כ מובן – עכ"פ אפשר להבין – כי זהו ההמשך של דבריהם. יוצא, שלכן זהו מה שהם שואלים. אם נהנו מסעודתו של אותו רשע, בסדר, מגיע עונש, אבל לא לכל העולם? שכל העולם ייהרגו, זאת כליה. כך הוא אומר.

המגילה, לא רואה איזה עון או חטא, ובודאי לא משהו חמור מאד, אשר בגלל זה נגזרה עליהם הגזירה.

לכן, 'שאלו תלמידיו את רשב"י, מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה?' כמבואר בגמרא מסכת מגילה דף י"ב ע"א. זהו דבר מפורסם.

אמר להם – רשב"י ענה להם – אמרו אתם.

אמרו לו, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אם כן, שבשושן ייהרגו, שבכל העולם כולו אל ייהרגו? אמרו לו, אמור אתה. אמר להם, מפני שהשתחוו לצלם וכו'. זהו העון שהיה בבקעת דורא, נבוכדנצאר עשה צלם אשר כל אומות העולם ישתחוו לו, ורצה להכשיל בכך את עם ישראל.

אמרו לו – תלמידיו – וכי משוא פנים יש בדבר? למה הם זכו לנס, אם עבדו ע"ז? הרי בחטא העגל כתוב, וְאַכְלָה אֶתְּם פְּרָגַע [במדבר ט"ז, כ"א].

אמר להם, הם לא עשו אלא לַפְּנִים, אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לַפְּנִים. והיינו דכתיב [איכה ג', ל"ג] כִּי לֹא עָנָה מִלְּבוֹ וַיִּגַּה בְּנִי אִישׁ.

הם עשו, לַפְּנִים. הם לא רצו לעבוד ע"ז, רק כלפי חוץ. זה לא שהם האמינו בע"ז, הם לא רצו לעבוד ע"ז, אבל היה אילוץ. נבוכדנצאר גזר, שמי שלא ישתחוה, ישליכו אותו אל כבשן האש. כפי שהוא עשה אח"כ לחנניה מישאל ועזריה. מהפחד, הם עשו כלפי חוץ, אבל בליבם הם לא האמינו. לכן, כיון שהם עשו רק לַפְּנִים, אז גם הקב"ה עשה רק לַפְּנִים. אכן היתה גזירה, אבל רק כלפי חוץ, לא שהיה אמור להיות בפועל שהגזירה הזאת תתקיים.

המאמר דלעיל, הינו חשוב מאד. המפרשים מדברים על כך, גדולות ונצורות. אבל רצוני לדייק רק דבר אחד, השייך גם לגבי חג הפסח.

לכאורה, באים לשאול את הרב שאלה, 'מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל וכו', והוא עונה להם, תגידו אתם. הלוא אם הם היו יודעים את התשובה, הם לא היו באים לשאול את הרב. וכי שואלים את הרב, שאלות שיודעים

'מפני מה', פירושו שהשואל יודע כי ישנן תשובות על השאלה הזאת, והוא אכן יודע עליה כמה תשובות, וכדלקמן.

החיד"א ג"כ כותב זאת בספרו פתח עינים [עמ"ס נדה דף ל"א] בזה"ל, שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה אמרה תורה יולדת מביאה קרבן וכו' בשעה שכורעת לילד וכו'. הגאון מהר"ר העשל דרשה אר"י [מליצה מלשון דרסה ארי. יב"ן], כמין חומר. דיש להעיר, למה שאלו תלמידיו של רשב"י לרשב"י שאלה זו וכו'.

ואפשר לדקדק לשון 'מפני מה אמרה תורה יולדת מביאה קרבן', דלשון 'מפני מה' פשוט משמע דיש ב' דרכים לפניו, ואינו יודע איזה מהם עיקר, כי בכל אחד יש לו גמגום. אי לזאת, העמק שאלה, מפני מה.

פשט המלים 'מפני מה', המשמעות היא שישנן בנושא שתי דרכים. כנראה הוא מתכוון, כדלקמן. הרי המלה 'פנים', פני האדם, למה אומרים 'פנים' בלשון רבים? הרי הפנים, זה רק אחד? התשובה היא, כי הפנים מתחלקות לשתיים. ישנו 'פרופיל'. שני צדדים. הקב"ה ברא את הפנים של האדם, כפול. שתי אזניים, שתי עיניים, הנחיריים שתי נקבים, שתי שפתיים. לכן, פני האדם, נקראים פנים בלשון רבים. אפשר היה להגיד, פן. אכן הדבר נכון, יש שני פנים. ישנו פן ימני, וישנו פן שמאלי. אבל זה כפול, וביחד זה נקרא 'פנים'.

יוצא ממילא שנבין לענייננו, כי כאשר אומרים 'מפני', פירושו מאיזה פן? 'מפני מה'. לא כתוב, 'למה', או מהו הטעם? וכדומה. כאשר חז"ל נוקטים את הלשון 'מפני מה', הכוונה היא כי אני שואל, מפני שאני יודע שישנן כאן לפחות שתי פנים. אולי יש שלוש או ארבע, אבל מיעוט רבים – שנים. לכל הפחות. שנים בודאי שאני יודע. אבל מה, הם לא נוחים לי. על כל פן, יש לי קצת גמגום. לא ברור לי, כי ישנו קושי בכך. אולי זה, ואולי זה. אני שואל, מכיון שהדבר לא נוח לי. כל התירוצים שאני חושב, לא נראים לי, לכן אני בא ושואל [עייין בהרחבה בעניין זה, בשיעור מוצש"ק קדושים התשפ"ב].

לכאורה, זהו תירוץ חריף. הוא מביא זאת בשם הגאון ר"מ שיף, והצרפתי. ברם לפי קוצר דעתי, קשה לקבל את התירוץ הזה, מפני שתי סיבות.

א' א"כ לפי דבריו לא מובן ההמשך, מה הפירוש 'אמרו לו, אמור לנו אתה? לפי המהלך שלו, זהו ג"כ המשך דברי התלמידים. 'שלכל העולם וכו'? אמור לנו אתה. תענה לנו אתה. אין צורך להוסיף כאן, 'אמרו לו'. כי אין פה שתי אמירות. זהו המשך. לא צריך לכתוב בגמ' את המלים, אמרו לו. ואולי גם 'אמור לנו אתה', בכלל מיותר לפי דבריו. הרי זהו גופא מה שהם אומרים, שלכל העולם וכו'. לכן אנחנו שואלים אותך – רשב"י – למה כליה? זהו דבר אחד.

דבר שני, לא רק שהב"ח בגמרא [שם] מגיה את הגירסא, 'אמר להם', משלים את המלים הללו, מי שיעיין בדקדוקי סופרים, יראה כי בכל כתבי היד וכל הספרים גורסים בגמרא את המלים 'אמר להם'. אם כן, מה שמופיע בגמרות שלפנינו, זהו שיבוש. דילגו בטעות על המלים הללו, אולם אין גירסא כזאת.

גם בעיון יעקב, ישנו איזה מהלך דומה שהוא אומר, וגם את פירושו קשה לקבל.

ובעיקר נראה לי, כי זאת העמסה בפשט. להגיד, כי כאשר רשב"י אומר לתלמידיו, 'אמרו לי אתם', הכוונה שיסבירו לו למה עונש כן, זהו אינו הפשט. 'אמרו לי אתם' היינו, שאלתם שאלה, ואני אמור לענות, אולם תענו אתם. על השאלה, לא על החצי – החלק בשאלה – לגבי העונש. 'אמרו לי אתם' – תענו אתם, מה אתם חושבים על השאלה הזאת. לא 'אמרו לי אתם', למה כן עונש. כי א"כ חסר כאן העיקר.

\*

לכן נראה לי בס"ד, כי התשובה לגבי השאלה הזאת, היא מכיוון אחר, והיא פשוטה. על פי הכללים בלשון הש"ס, הדבר מיושב הפלא ופלא.

מהרי"ץ זיע"א כותב בשו"ת פעולת צדיק וחלק ב' סימן קמ"ו, וכדלקמן כלל. כל מקום שכתוב

## שערי יצחק – השיעור השבועי

בכדי שיהיה לכהנים מטומאתם מה לאכול. הרי לכהנים אסור לאכול תרומה בטומאה, ואת המעשר כן מותר. לכהנים העניים, שאין להם אפשרות מה לאכול. ישנה שם בגמ', סוגיא לגבי העניין הזה.

ומצאתי בס"ד עוד כחמשה מקומות, כפי שמהרי"ץ אומר, כי זה מצוי בתלמוד וכו', לגבי הלשון 'מפני מה'. רואים כי הדבר היה מקובל. צריך להאריך עוד על העניין הזה, אולם לא כעת הוא הזמן, נאמר רק את מה שקשור לענייננו.

עפ"י האמור לעיל, ביאור המובא בהגדה של פסח, כל שלא אמר ג' דברים וכו' פסח וכו' על שם מה, מצה על שם מה וכו', כי 'על שם מה' היינו כמו 'מפני מה'.

בהגדה של פסח, אנו אומרים כך, רבן גמליאל אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו. ואלו הן. פסח, מצה, ומרורים. פסח, שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבית המקדש קיים, על שם מה? על שם שפסח וכו'. מצה זו שאנחנו אוכלים, על שם מה? על שם שלא הספיקו בציקן שלאבותינו להחמיץ וכו'. מרורים אלו שאנחנו אוכלים, על שם מה? על שם שמיררו המצרים את חיי אבותינו וכו'. עונים על כך.

מהרי"ץ זיע"א, מדויק בכך. כאן הוא לא משווה את הדברים, כי לא כתוב 'מפני מה', אלא 'על שם מה'. זהו משהו אחר. ע"כ מהרי"ץ שואל, בסגנון אחר. למה צריך כאן, שאלה ותשובה? 'על שם מה? על שם כך וכך'. לכאורה, זהו דבר מיותר. אין כאן איזו שאלה, משהו שאיננו מובן. א"כ תגיד בקיצור. 'מצה זו שאנחנו אוכלים, על שם שלא הספיקו בציקן של אבותינו להחמיץ'. מדוע צריך להאריך, 'על שם מה'?

מהרי"ץ בתירוץ, אומר מהלך הדומה לדברים דלעיל. כי כיון שישנן כאן שתי דרכים, השאלה היא 'על שם מה? השואל יודע, שישנן כאן שתי אפשרויות. הוא ידע את האפשרות, שלא הספיקו בציקן של אבותינו להחמיץ, אבל יכול להיות שישנה תשובה אחרת. כפי הידוע מדברי

ואם החיד"א כתב זאת בלשון קצת ספק, 'אפשר לדקדק', נראה שהדבר לא כ"כ ברור לו, הרי שמהרי"ץ זיע"א קבע בכך מסמרות. מהרי"ץ כותב, כי זהו 'כלל אמיתי'.

גם הבן יהודע – אשר כמובן לא ראה את דברי מהרי"ץ, אלא רק את דברי החיד"א – אעפ"כ הוא קיבל זאת ככלל מוחלט. מי שיעיין בספר בן יהודע, מצאתי לפחות עשרה מקומות כאלה. הוא אומר, כי זהו 'כלל ידוע', לגבי 'מפני מה'. ובמקום אחד, או שנים, הוא מציין בהדיא את דברי החיד"א הללו.

לא ידוע לי, מיהו הראשון שיסד ואמר או כתב את הכלל הזה. אבל עכ"פ מהרי"ץ מביא זאת בשם ספר עין יהוסף, אשר היה עוד לפני החיד"א. וגם הוא, לא כותב בשם מי. אולי הדבר היה מקובל להם מרבתיים. או שצריך עדיין לחפש, מאיפה יצא הכלל הזה. אבל, זה ממש מאיר עינים.

מהרי"ץ כתב שם כך, כל מקום שאמרו מפני מה, איכא טעמים, ושואל מפני מה, מאיזה משניהם.

המקור הוא, עין יהוסף פרשת בראשית דף ה' ע"א.

מוסיף מהרי"ץ וכותב, והוא כלל אמיתי. ויש הרבה דוגמתו בתלמוד, כששואל מפני מה כך וכך, ומשיב פליגי בה ר' פלוני ור' פלוני וכו', הרי דשואל הגמ' על זה, משום דיש בה שני טעמים, והוא מאי דפליגי בה. ועיין ביבמות פט: מפני מה קנסו לוי' במעשר וכו'.

הרי עזרא קבע בבית שני, שלא יתנו את המעשרות ללויים, כנז' בכמה מקומות בגמרא. וְאֲבִינָהּ בָּעָם וּבְפִהֶנּוּ, וּמִבְּנֵי לְוִי לֹא מִצְּאֵתִי שָׁם [עזרא ח, ט"ז]. כאשר עלו לא"י בבית שני, עזרא מתבונן ורואה כי כהנים ישנם. אולם לויים, אף אחד לא עלה איתו מבבל. לכן הוא הענישם, שאף אחד לא יתן להם את המעשר, אלא לכהנים או לעניים. ישנו שם נדון על כך, בגמרא ובמפרשים. והגמרא שואלת, 'מפני מה? והגמרא אח"כ מביאה, כי 'פליגי בה'. יש אומרים, מפני שהוא קנס אותם, בגלל שהם לא עלו בימי עזרא. ויש כאלה האומרים, כי זה

טעם פנימי, שהתורה לא גילתה אותו, אולם יודעי ח"ן יודעים את הסיבה. אבל, מה שאנחנו צריכים לכוון הוא, איך עושים את המצוה הזאת, על שם שלא הספיק בעיקן וכו'.

כפי שאמרתי, אני מקצר בעניין, ובלי נדר אולי נאריך על כך בהילולת מהרי"ץ הקרובה, שתבוא עלינו לטובה אכ"ר.

תשובה לשואל על הדברים דלעיל, ממאמר הזוה"ק [שמות רמ"ז] כי ר"א שאל את רשב"י אביו, מה ראה הקב"ה להוריד את ישראל למצרים בגלות, ורשב"י אמר לו שיענה הוא למרות שלא נזכר בשאלה סגנון 'מפני מה'.

היום היתה לי קצת הפתעה. חלק מן הדברים הללו, אמרתי ביום ראשון השבוע, בשיעור לבחורי הישיבות שיחי, והנלויים אליהם, בישיבת בין הזמנים, והיום בשבת קודש זו, בא אלי הרב שלמה גרשי הי"ו, בנו של ידידנו הרב ציון נר"ו, ואמר לי כי בספר הזוה"ק ישנו דבר כזה, ששאלו את רשב"י שאלה, והוא ביקש מהתלמיד שיענה לו את התשובה. הפלא ופלא. זהו בדיוק 'מעניינא דיומא'. זהו דבר ממש מפלא.

בזוה"ק בפרשת שמות ודף י"ד ע"ב כתוב, שרבי אלעזר שאל את רבי שמעון, מה ראה הקב"ה להוריד את ישראל למצרים בגלות? אמר לו רשב"י, האם אתה שואל שאלה אחת, או שתי שאלות? ענה לו, אני שואל שתי שאלות. שאלה ראשונה, למה גלות? מה פשעם ומה חטאתם? על מה עם ישראל משתעבדים? ושנית, למה דוקא למצרים? מדוע לא לארץ אחרת? אמר לו רשב"י, אכן נכון, אתה צודק שאלו הן שתי שאלות, אבל בעצם זה חוזר לאחת, כיון שהתשובה על שתיהן היא אחת.

כך כתוב שם, עד דהוו יתבי, אמר רבי אלעזר לרבי שמעון אבוי, מה חמא קודשא בריך הוא לְנַחְתָּא ישראל למצרים בגלותא. אמר ליה, חדא שאלתא את שאיל, או תריין? אמר ליה, תריין. גלותא, למה? ולמצרים, למה? אמר ליה, תריין אינון, ואתחזרו לחד. אמר ליה, קום בקיומך – לגבי המלים הללו, צריכים להסביר אותן, בעז"ה בשו"ת עולת יצחק ח"ד ובעניין

האבן עזרא, שמאכילים את העבדים – מצה. האבן עזרא חש זאת על עצמו ועל בשרו. הוא היה בבית הסוהר בהודו, וראה שמאכילים את האנשים בבית הסוהר מצה. הוא שאל אותם, למה מצה? חקר ודרש, עד שהבין כי הם פשוט רוצים לחסוך לעצמם. בכדי שהאסירים לא יאכלו הרבה, נותנים להם מצה, ועד שהיא מתעכלת זה לוקח זמן. אוכלים קצת, וזה משביע אותם. מה שפחות הוצאות. לא רוצים להוציא עליהם הרבה כסף. לכן אומר האבן עזרא, מסברא שלו, כי נראה לו שגם במצרים עשו ככה. בשביל מה להם, להוציא כסף על בני ישראל?

ואתו הדבר, לגבי 'פסח'. דהיינו קרבן פסח. האם זה על שם שפסח וכו', או על שם שהתגברו ישראל על מזל טלה. יצאו מתחת יד מזל טלה. כמו כן לגבי 'מרורים', במצרים אכלו מרור. כיון שזאת ארץ לחה, אוכלים שם ירקות. או משום שמיררו וכו'. לכן שואלים, 'על שם מה'?

אולם לפי המהלך דלעיל, אפשר לומר בסגנון שונה מעט. מהרי"ץ לא השווה את הדברים, כיון שלא כתוב שם 'מפני מה'. אם היה כתוב 'מפני מה', מהרי"ץ היה אומר את אותו הכלל. אבל יכול להיות, שלפי מפרשים מסויימים – אינני רוצה להרחיב כעת, אבל מי שיעיין בתוס' בבא קמא ודף ק"י ע"א, יראה כי הם מדייקים שם את הגמרא בניזיר ודף כ"ג, שם כתוב בזה"ל, 'לשם אכילה גסה'. כאשר כתוב 'לשם אכילה גסה, הכוונה שזאת לא ממש אכילה גסה, אלא שהוא איננו אוכלו לשם פסח, אלא כדי לשבוע.

א"כ נראה לענ"ד, כי בעצם גם בנ"ד אפשר לומר אותו הדבר. כאשר אומרים 'על שם', זהו כמעט כמו 'מפני מה'. והסיבה היא, כי 'על שם', הוא איננו הדבר המהותי, אלא מדביקים את זה על שם זה. לא מחייב, שזהו זה. לכן שואלים, 'על שם מה?' דהיינו, על מה קבענו את העניין? כשהתורה אומרת, לאכול פסח ולאכול מצה, 'על שם מה?' מה צריכה להיות הסיבה? ואין חובה, שזאת תהיה הסיבה האמיתית, העצמית, אלא מה התורה רוצה שתחשוב. ידוע מה שאומר הבית הלוי, כי למצה בעצם ישנו

## שערי יצחק – השיעור השבועי

מי שיעיין שם בפנים, יראה את התשובה על השאלה הזאת. כדאי לראות זאת. כתובה שם תשובה נפלאה, כפי שהוא ענה. הוא אומר, כי עם ישראל בארץ כנען, היו חשובים מאד, והם היו עלולים ח"ו להתבולל בקרב אומות העולם, שיהיו ביניהם קשרי נישואין, כיון שהם היו חשובים, ואז רח"ל מה יהיה בסוף? לכן הקב"ה הוריד את בני ישראל למצרים, ודוקא למצרים, מפני שאצל המצרים, **פִּי תוֹעֵבֶת מְצָרִים כָּל רֵעָה צֹאן** [בראשית מ"ו, ל"ד]. וכתוב עוד, **פִּי לֹא יוֹכְלוֹן הַמְצָרִים לֶאֱכֹל אֶת הָעֶבְרִים לְחֶם, פִּי תוֹעֵבָה הוּא לְמְצָרִים** [בראשית מ"ג, ל"ב]. (בזוהר עצמו לא מובאים פסוקים הללו כסייעתא, אבל אמרתי זאת על פי הש"ך [דף ג' ע"א], והמעס לועז [דף פ"א ד"ה והטעם], וכדלקמן, ויעיין שם). הם שונאים את היהודים, ומבזים אותם. חתונה, מאן דכר שְׂמֵהּ? אין קשר. עבדים. המצרים היו מזלזלים מאד בעם ישראל, וממילא בודאי שלא יהיו קשרי נישואין ביניהם.

הערה מהקהל: לפי זה מובן מדוע נתן פרעה ליוסף את אסנת לאשה, לפי שהיה יודע שהוא עברי, ואסנת לא היתה מן המצריים כידוע.

תשובת מרן שליט"א: לכאורה יתכן כי זאת הסיבה, אבל ידוע מה שדרשו רז"ל על הפסוק **בְּנוֹת צְעֵדָה עָלֵי שׁוֹר** [בראשית מ"ט, כ"ב], כשיצא יוסף על ארץ מצרים, המצריות היו זורקות אליו תכשיטים וטבעות וכו', כדי שיינשא להן, והוא לא נשא עיניו אליהן. ולאסנת לא היה מה לזרוק, רק את הקמיע שנתן לה יעקב, ויוסף כשראה זאת החליט לשאת אותה דוקא לאשה. עי' בראשית רבה פרשה צ"ח, ובחזקוני פרשת מקץ. לפ"ז מה שכתב וַיִּתֵּן לוֹ אֶת אֲסֶנֶת [בראשית מ"א, מ"ה], צריך לו' שהוא לאו דוקא, רק הסכים לכך.

ומדאיתלידו ליעקב תריסר שבטין, אשתכלל כְּלָא כְּגוֹנָא דלעילא. כד חמא קודשא בריך הוא חדוותא סגיאה דהאי עלמא תתאה דאשתכלל כְּגוֹנָא דלעילא, אמר דילמא ח"ו יתערבון בשאר עממין, וישתאר פגימותא בכלהו עלמין.

השגחה על מצות אות ב' ד"ה כמו] הסברתי את הנושא הזה – בגינך יתקיים לעילא משמך האי מלה, **אֵימָא פְּרִי אֵימָא**. רשב"י אומר לו, אתה תענה.

רואים מכאן, כי אף שר' אלעזר בנו של רשב"י שואל את רשב"י שאלה, אעפ"כ הוא אומר לבנו לענות עליה. כמו בעניין מה ששאלו תלמידיו שהזכרנו מהגמ' במגילה.

אקרא בפניכם את פירוש המתוק מדבש [שם דף קמ"ב קמ"ג] על כך, בעוד שהיו יושבים שם יחד עם רבי חייא – ישבו רשב"י ורבי חייא ורבי אלעזר – רבי אלעזר שאל מאביו, מה ראה הקב"ה להוריד את ישראל למצרים בגלות? אמר לו רבי שמעון אביו, שאלה אחת אתה שואל, או שתי שאלות? אמר לו, אני שואל שתי שאלות. למה היתה כל הגלות, ולמה למצרים? אמר רבי שמעון לרבי אלעזר, שתי שאלות נחשבות לאחת, כי בתשובה אחת יתורצו שתיהן (התירוץ הוא לקמן דף ט"ו ע"א).

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר, עמוד במעמדך, בשבילך ובשמך תתקיים למעלה דבר זה. כי המחדש בתורה שום חידוש, הקב"ה כותבו למעלה בשם המחדשו. החידוש הזה, יהיה רשום על שמך. אמור בני אמור, כי ידעת לבדך לתרץ שאלותיך.

לכאורה, כאן לא כתוב 'מפני מה'?

ברם אם נדייק, חושבני כי אכן זה נחשב כאילו כתוב. אמנם לא המלים הללו ממש, 'מפני מה', אבל מתוך סגנון השאלה רואים, שהשואל יודע את התשובה. תשימו לב אל המלים, מה הוא שואל. 'מה חמא קודשא בריך הוא, לנחתא לישראל למצרים לגלותא'. מה ראה הקב"ה, להוריד את ישראל וכו'? הוא לא שאל, למה? על מה נענשו? הוא איננו שואל, מהו הטעם? אלא, 'מה ראה הקב"ה'. לפי הבעת השאלה, כבר רואים – רשב"י הבין – כי ר"א כבר רואה כאן דברים, ושיש לו מחשבה בעניין. רשב"י הרי ידע את התשובה, והוא ראה כי גם בנו מבין את התשובה, ולכן הוא העדיף שהוא יענה. כי מסגנון השאלה רואים, שהוא יודע את התשובה.

בשער הכוונות דרוש ראשון בעניין פסח דף ע"ט.

ברם, לא זאת שאל ר"א, מהי הסיבה שהם נענשו. אלא הוא שאל, מה ראה הקב"ה וכו'. זאת מחשבת הקב"ה, שהקב"ה ישאר זך ונקי, שלא יהיה עם תערובת של אומות העולם.

דברי ספר יורה חטאים בדבר מעלת יהודי תימן שלא נתערבו עם הגויים וכו'.

דרך אגב, בשלחן ערוך המקוצר וסימן קצ"ט, וכדלקמן הבאתי דבר נפלא, שכתב הר"ר אברהם ערוסי הלוי זצ"ל בספרו יורה חטאים, כי אבותינו נע"ג בתימן וכו' להישאר זרע קודש, בלי שום תערובת עם אומות העולם, בלי שום פסולת. מי שיודע – ח"ו אינני רוצה להוציא שום לעז על שום עדה בעם ישראל, אבל הדבר ידוע – כי במלחמות ובכל הצרות שהיו באירופה, היו תערובות גדולות.

אולי אתם יודעים. מספרים כי בחור תימני בא לשאול את הסטייפלר זצ"ל, בעל קהילות יעקב, האם לקחת בחורה אשכנזיה? ענה לו הסטייפלר, זה מה שאתה צריך? למה לך? אתם יותר מיוחסים מאיתנו. אנחנו לא יודעים מאיפה באנו. ווע"ע בשו"ת משנה הלכות להגרמ"ש קליין הקטן, משא ומתן שהיה בינו לבין בעל קהילות יעקב הנז"ל, בעניין דומה. אתה יודע מה כתוב בספרים? איזה מלחמות, איזה תערובות?

לדוגמא, לצערינו בדור שלנו, פתאום מתגלה על ראש ישיבה, שהוא בעצם גוי רח"ל. למשל, החביאו ילדים אצל הגויים, גידלו אותם, ולא גילו להם. עד שדרשו וחקרו, ונתברר שבעצם המקור שלהם הוא מאומות העולם. חס ושלום, צריך להיזהר, הנני רק אומר דברים אשר בלא"ה כתובים בספרים. והדברים ידועים לידועים.

הבאתי זאת בשע"ה שם – בעניין נישואין עם גויים – בזה"ל, איסור חמור לבוא על גויה. ועונש העובר על זה מפורש בנביא שהוא בכרת, שנאמר [מלאכי ב', י"א-י"ב] בְּגֵדָה יְהוּדָה, וְתוֹעֵבָה נַעֲשֶׂתָה בְּיִשְׂרָאֵל וּבִירוּשָׁלַם, כִּי חָלַל

מה עבד קודשא בריך הוא? טלטל לכלהו מהכא להכא, עד דנחתו למצרים למידר דיריהון, בעם קשי קדל דמבזין נמוסיהון, ומבזין להון לאתחנא בהו ולא תערבא בהדייהו. וחשיבו להון עבדין, גוברין געלן בהון נוקבתא געלן בהון – הגברים המצריים לא ירצו את נשות בני ישראל, והנשים מואסות בבני ישראל – עד דאשתכלל כלא בזרעא קדישא, ובין כך ובין כך שלים חובא דשאר עמין, דכתיב [בראשית ט"ו, י"ז] כי לא שלם עון האמורי עד הנה. היה חשבון, למה היו צריכים להגיע השנים הללו. וכד נפקו, נפקו זכאין קדישין, דכתיב [תהלים קכ"ב, ד'] שבטי יה עדות לישראל. הפלא ופלא.

אתא רבי שמעון ונשקיה ברישיה. אמר ליה, קאים ברי בקיומך דשעתא קיימא לך, יתיב רבי שמעון, ורבי אלעזר בריה קאים ומפרש מלי דרזי דחכמתא, והו אנפוי נהירין כשמשא, ומלין מתבדרין וטאסין ברקיעא, יתבו תרין יומין דלא אכלו ולא שתו, ולא הו ידעין אי הוה יממא או ליליא, כד נפקו ידעו דהו תרין יומין דלא טעמו מידי, קרא על דא רבי שמעון, (שמות לד כח) ויהי שם עם י"י ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל וגו', ומה אי אנן בשעתא חדא כך, משה דקרא אסהיד ביה ויהי שם עם י"י ארבעים יום וגו' על אחת כמה וכמה.

מרב שמחה רשב"י נישקו על ראשו, כאשר בנו ר"א אמר את התשובה הזאת. כבר מתוך שאלתו – מה ראה הקב"ה וכו' – ראה והבין להיכן הוא חותר. כי אם הוא היה שואל, מהי הסיבה לעונש?

מי שיעיין במעם לו עזו [בפרשת שמות], יראה כי הוא הביא שש סיבות, למה היתה גלות מצרים. המעם לו עזו מאריך שם על כך, וכותב סיבות לגלות מצרים. ששה טעמים. כמה דפים. מדף ע"ו עד דף פ"א. ששה טעמים, למה נענשו? יש אומרים, בגלל שעבדו עבודה זרה. וי"א שביטלו מצות ברית מילה, אחרי שמת יוסף. וכו'. בשפתי כהן ג"כ בפרשת שמות [דף ב' ג'] האריך בטעמים רבים. ויש טעם ע"ד הסוד,

שערי יצחק – השיעור השבועי

להאכיל ולהשקות בהם ישמעאלים מזדמנים. איתמר.

ועי' מ"ש בס"ד בעיני יצחק על שע"ה יו"ד ה'ל' ייךנסך סי' קמ"ז אות ה' ד"ה בדת, שהטעם לפי שהיין מפקח וכו', אומ' היהודים דרך בדיחותא. יב"ן].

ביאור חדש בפיסקת 'היא שעמדה לאבותינו ולנו', מי זאת 'היא', מדוע מגביהים את הכוס בפיסקא זו? ושהגדרים והסייגים שקבעו חז"ל במשך הדורות הם אשר הצילו את עם ישראל בגלותם.

בהגדה של פסח אנו אומרים כך, היא שעמדה לאבותינו ולנו. שלא אחד בלבד עמד עלינו. אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

מה הפירוש, 'היא' שעמדה? מי זאת 'היא'?

אלא, צריך לראות את הפיסקא הקודמת, ברוך שומר הבטחתו לישראל עמו וכו', המסיימת בפסוק [בראשית ט"ו, י"ד] וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי, וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרַב־שׁ גְּדוֹל. לכן יש מפרשים, כי 'היא' היינו, ההבטחה שהקב"ה הבטיח לנו, שאחרי שיתקיים זעבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, לבסוף הם ייגאלו. א"כ המדובר על הבטחת הגאולה. ויש אומרים, על הבטחת ההצלה. ויש אומרים, תורה. ויש אומרים, ברית מילה. וכו'. ישנם פירושים רבים, מה זה 'היא שעמדה' [עיי'ן שיעור מוצש"ק ויקהל פקודי התש"ע].

כעת תשמעו פירוש חדש.

כידוע, כאשר אומרים את המלים הללו, היא שעמדה וכו', מרימים [מגביהים] את הכוס. מה הקשר בעת, אל הכוס?

מהרי"ן כותב בזה"ל, כתבו המקובלים שצריך להגביה הכוס באמרו 'היא', וכן היה מנהג מורי זקני זלה"ה.

כתבתי על כך ב'פרי עץ חיים' [אות קע"ט], לגבי המלה 'היא', רבינו המחבר הזכיר רק את העיקר, כי 'היא' לשון נקיבה, רומזת למלכות המקבלת כל השפע מהמדות שלפניה, דוגמת הכוס המלא יין. זה כמו בריכה. שפע בריכה

יהודה קדש יי' אֲשֶׁר אָהַב, וְכָעַל בַּת אֵל נָכַר. (דהיינו שלקחו להם נשים מבנות הגויים, כתרגומו) וכו'.

ובעיני יצחק [הערה ל"ב] הבאתי את דברי ר"א הלוי ערוסי, הכותב דברים כדרבונות בזה"ל, וזאת עדות ואות וברית לאנשי תימן, שמשקצים אותם האומות ושונאים אותם, ואינם נדבקים בהם ומתחתנים בהם, דגזרו חז"ל ואסרו יינם ופתם משום בתם.

תשמעו מה הוא אומר על כך, ויפה עשה אויל משוגע איש הרוח מחמד ין עבדאללה נביא הישמעאלים, שאסר עליהם היין והשכר מכל וכל וכו'. הוא 'עשה יפה', דהיינו עשה טוב. דהיינו הקב"ה סיבב את הדברים שיהיו כך.

וציוס שלא להידבק בעברים. אל תתקרבו אל היהודים. ולא לאכול משחיטתם וכו', ולא לאכול עמהם בחבורה בסל אחד ובקערה אחת. ולמאוס בהם ובנשותיהם ובבנותיהם. בדת שלהם, כך הוא הדבר.

שבשביל זה הסייג, הובדלנו מהם בכמה הבדלים והופרשנו מהם בכל מיני הפרש. שאלמלא זה, נתחברנו יחד ונתערב זרעינו בזרעם, ולא היתה תקנה חס ושלום לישראל.

הרי הם היו גרים ביחד, שכנים. כך היה ברוב המקומות. היו מקומות מסויימים, ובפרט בערים הגדולות, שהיתה ליהודים שכונה לבדם. אבל גם כן, אפילו שם, תמיד נמצאים איתם במסחר, ובכל דבר. ישנם כפרים קטנים, שהיו גרים עמם אפילו בשכנות. ויש בודדים.

וכל שכ'ן היין – אם הערבים היו שותים יין ושיכר – שרוב תקלה לעולם באה על ידו, שמביא לידי גילוי עריות. ולכך כל מקום שתמצא גדר ערוה, תמצא קדושה.

[לגבי טעם איסור היין לישמעאלים, שמעתי או ראיתי טעם אחר, לפי שהיין מפקח, כמו שאמרו חז"ל ביומא דף עו: ועוד, חמרא וריחני פקחין, והוא רצה שהם ישארו נבערים. ויש להוסיף שהיהודים הוסיפו מעצמם כמה הרחקות, כגון שבכל בית ליד הכניסה היו מאוחסנים כלים מיוחדים הנקראים בשם נָבֵל,

העליונה, כפי שאומרים בתפילה על הפרנסה [בראש השנה וביהכ"פ].

והוא אדום. למה אדום? על שם הדין, ודינא דמלכות"א דינא. והיא שכונת עוינו המגינה עלינו בגלותינו, ועומדת לנו כמו שעמדה לאבותינו, להצילנו מכף כל הקמים עלינו לרעה.

א"כ צריך להגביה את הכוס, בכל פסקת היא שעמדה וכו'. אפשר אולי קצת לטעות ולחשוב, כי אולי רק באמירת 'היא', או 'שעמדה'. אבל לפי המקורות מובן, שצריך להגביה בכל הפסקא הזאת, כמו שכתבנו שם בס"ד.

\*

'היא' שעמדה, יש מקום לפרש דהיינו הכוס. כי אף שכוס בדרך כלל הוא לשון זכר, במקראות הוא על הרוב בלשון נקיבה כמ"ש הרד"ק בתהלים [ע"ה, טז].

הכוס הוא מדאורייתא, או מדרבנן? מדרבנן. והמצות שהן מדאורייתא, הן מכוסות. מה שמציל את עם ישראל בגלותם, אלו הגזירות דרבנן. כל הסייגים והגדרים שעשו חז"ל, זהו מה שמציל אותנו. הפלא ופלא.

בספר הגדה של פסח שדה צופים [עמ' צ"ב] מובא כך, אחד מנכדי הרה"ק רבי מנחם מענדל מוארקא זי"ע, בא פעם אחת אל הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בימי פסח. וביקש הרבי ממנו, לומר איזה דבר תורה או סיפור מזקינו. ואמר, ששמע פעם מזקינו, שפירש מה שכתוב בהגדה לפני אמירת והיא שעמדה, 'מכסין את המצות ולוקחין את הכוס'.

אצל האשכנזים, השולחן איננו מכוסה בזמן קריאת ההגדה, כפי שאצלנו. אבל כתוב להם בהגדה, לפני פסקת והיא שעמדה, 'מכסים את המצות, ומגביהים את הכוס'. הפירוש שהוא אומר, נראה לי כי הינו יותר טוב, לפי שיטתנו. אבל כעת אני מדבר, לפי איך שהם נוהגים, כפי שהוא אומר זאת. כאן בפסקא הזאת, הם מכסים את המצות. אנחנו התימנים, מכסים את המצות וכל השולחן כבר לפני כן מפסקת בבהילו וכו', הא לחמא וכו', עד פסח מצה ומרורים, שאז מגלים את השולחן בכדי לקיים

את הכתוב, לָחֶם עֲנִי [דברים ט"ז, ג], שדרשוהו חז"ל "שעונים" עליו דברים הרבה, כמ"ש באגדתא דפסחא פרי עץ חיים דף רל"א. ומכסים את השולחן במפה, בכדי שהתינוקות ישאלו, למה לא אוכלים? ואז יענו להם, שצריכים לפני כן לומר הגדה. אי אפשר לאכול, עד שנאמר הגדה. לכן מכסים את השולחן. הם – האשכנזים – מכסים פה.

ופירש כך. 'מכסין את המצות', מכסים את הדאורייתא, שהמצות הם מצוות עשה דאורייתא. ולוקחין את הכוס, ולוקחים את הדרבנן, דד' כוסות הם מצוה דרבנן. 'זאומרים והיא שעמדה לאבותינו ולנו', דמה שעמדה לאבותינו בכל הדורות, זה מה שנוהרים ומחזיקים בגלות המר בגזירות חז"ל ותקנותיהם, שזהו סוד קיומנו.

כששמע הרה"ק מבעלזא את הפירוש הנ"ל, הפליא מאד את דבריו, וצוה לבנו הרה"ק מבילגורייא זי"ע – שהיה אז בחור – שירשום את הדברים.

ושאלו, האם גם בחול המועד מותר לו לרשום הדברים? וענה לו, כן. אפילו בחול המועד. כי זה ממש דבר האבד. חידוש כזה, שייעלם? וזה יבוא לך עוד לשימוש גדול.

\*

מהו המקור לכך? בכל אופן, לצרף לכך? למשל, בספר משך חכמה [בפרשת בא] שם כתב יסוד, חידוש מאד חשוב. כבר דיברתי על כך בשנים שעברו [דרשת חול המועד פסח התשפ"א].

הנה המתבונן יראה, כי במצרים נשתכח מהם גופי תורה, שהיו גוי מקרב גוי. כפי שכתוב בפסוק [דברים ד', ל"ד] לְבוֹא לְקַחַת לֹא גוֹי מִקְרֵב גוֹי. דהיינו, הם כבר היו עובדי עבודה זרה, כמו המצרים וכו'.

הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה [מדרש שוחר טוב ט"ז ה']. וכן הפרו ברית מילה [ילקוט דברים תתכ"ח]. אמנם הסייגים והגדרים, שמרו ביתרון גדול. כמו שאמר במכילתא [דפסחא פרשה ה'] שלא שינו שמם, לא שינו לשונם, שלא גילו מסתורין, יעוין שם.

## שערי יצחק – השיעור השבועי

אם ישנו אור גדול, ניכרת בעולם השגחת ה'. אין הסתר פנים. כשיש נסים ונפלאות, זאת הנהגה גלויה. אנחנו בעוה"ר, בהסתר פנים. הרשע בעולם, הרע בעולם יותר מן הטוב, כידוע. כי הקב"ה הסתיר את פניו מאיתנו. ורק במצב שיהיה (תהלים קמ"ה, כ') שֹׁמֵר יְיָ אֶת כָּל אֲהָבָיו וְאֵת כָּל הַרְשָׁעִים יִשְׁמֵד, אז כשאר יראו את האור בבירור, אזי כבר לא יהיו בלבולים. אבל כל זמן שישנו חושך כזה בעולם, פי הנהגה חֲשָׁן יִכְסֶה אֶרֶץ וישעיהו ס', ב'), המצב מסוכן.

וזה [מלאכי ג', ו'] אֲנִי יְיָ לֹא שָׁנִיתִי, שתמיד אני ברחמים. והגזירות הוא כדי ש'יִאָּתֶם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְּלִיתֶם', שלא יתערבו בין העובדי כוכבים בהתקרבת אליהם. "לְמִימֵי אַבְתִּיכֶם סָרְתֶם מִחֻקֵּי וְלֹא שָׁמַרְתֶּם" [מלאכי שם ז'] [מִרְן שְׁלִיט"א אומר ב'כינוי', סרו מחוקי ולא שמרו], שלא עשיתם סייגים וגדרים ודו"ק היטב.

חושבני, כי הם אשר מכסים את המצות, לכאורה זה נראה יותר מדאי. להוריד את ה'דאורייתא'? לא להתייחס לדאורייתא? אולי זהו קצת דבר והיפוכו.

אבל בעצם מה שטמון בכך הוא, כי ה'דאורייתא' לא הציל אותנו, אלא ה'דרבנן'. אך חושבני כי לא עד כדי כך, לעשות מעשה בידיים, לכסות את המצות. משא"כ אצלינו, המצות בלא"ה מכוסות. לא כעת מסתירים אותן, אלא הן מכוסות בלאו הכי. ולא דוקא המצות. א"כ זה מכוסה בפועל, אבל בלי שנעשה בידיים. לכן אני אומר, כי הפירוש הזה, לדין הוא יותר טוב. ניקח אותו בשתי ידיים אצלינו, כי יש לו יותר טעם טוב.

שאלה מהקהל: בשלמא אם חז"ל מתקני נוסח ההגדה היו קובעים הלכה להגביה את הכוס באמירת היא שעמדה, ניחא לפרש שהכוונה לכוס, אבל זה רק המקובלים?

תשובת מרן שליט"א: אפי' בלא להגביהו, הרי אחז"ל שכוס שני קורא עליו את ההגדה. הכוס מונח מזוג לפני האדם.

[בדרשת חוה"מ פסח, המשכנו הוספנו דברים בס"ד בעניין דלעיל].

עם ישראל במצרים, כמעט היו מגיעים לשער חמשים משערי טומאה. מה שהציל אותם הוא, שלא שינו את שמים, ולא שינו את לבושם. לכאורה, וכי הלבוש והלשון, יותר חשובים מברית מילה? מה יותר חשוב. הם, או ברית מילה ועבודה זרה? אלא, הסייגים שמרו עליהם והצילו אותם.

לא כן בגלות בבל, היו שומרים גופי תורה, אמנם הסייגים והגדרים עברו. היכן רואים זאת? שבניהם היו מדברים אשדודית. כפי שנאמר [נחמיה י"ג, כ"ד] וּבְנֵיהֶם חָצִי מְדַבֵּר אֲשֻׁדִית, וְאֵינֶם מְבִירִים לְדַבֵּר יְהוּדִית, וְכָל־שׁוֹן עִם וְעַם. ושינו שמים, והתחתנו עם גויי הארצות. היתה תערובת רח"ל. התבוללות. כמו שנאמר בעזרא [י"ג כ"ג-כ"ד]. והנה בימי היות ישראל בגולה, העיקר הוא הסייגים והגדרים, שלא יתערבו בין העמים וכו'. הוא מאריך על כך. והוא מוסיף ואומר, כי לכן לגבי פסח, ישנן כ"כ הרבה חומרות.

ידועים דברי הרדב"ז – שאלו את הרדב"ז שאלה – למה התורה מחמירה כ"כ בחמץ בפסח? דבר שלא מצאנו בשום דבר בעולם? ורבנן, עוד הוסיפו. בל יראה ובל ימצא, וחיוב כרת, ושהחמץ אסור במשהו, ולחפשו בחורים ובסדקים. וכו' וכו'. אין דבר כזה, בשום הלכה. הרדב"ז אומר על כך תירוץ [עיין בהרחבה בדרשה שם, ובשיעורי חדשי ניסן של שנים קודמות].

אולם כעת תשמעו, את דברי המשך חכמה בהמשך, וז"ל, ולכן הרבה התורה בסייגים גבי פסח וחמץ ב"ל יראה", מפני שעל פי הגדרים והסייגים נגאלו. לגבי פסח, התורה עשתה הרבה גדרים וסייגים, הרבה חומרות, מכיון שזהו מה שהביא את הגאולה.

ולהורות נתן, ש"לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר". ידוע כי הבוקר, רומז אל הגאולה. עד הבוקר, עד שתבוא הגאולה, אתם חייבים לשמור על עצמכם, ולעשות גדרים וסייגים, וכל מיני דברים. שכל אדם, יהא נגדר ומקושר לאומתו בסייגים וגדרים. שכל זמן שלא יהיה אור האלהי מופיע עליו גלוי לעיני כל, הסכנה גדולה שלא יתערבו בין האומות ויאבדו קיומם.

שמעתם? הקמת מדינת ישראל, נועדה לעקירת היהדות. אולי ישנם כאלה שיחשבו, כי זאת הגזמה, שזה קיצוני יותר מדאי. אבל מי שמכיר את החזו"א יודע, כי החזו"א לא היה קיצוני.

אני מביא בפניכם רק ראשי פרקים, אתם יכולים לראות זאת בתוך הספר.

בהמשך [בעמ' רנ"ו] מובא כך, צופה היה – החזו"א – בחרדה, מראשית ימי המדינה, למשטר של מסיתים ומדיחים. לשלטון שלא יירתע מלבצע עקירת תורה, והעברה על דת. ולא רק בתכסיסי ערמה, שניתן להתגונן מפניהם, כי גם בתוקף חוקים ותקנות, שיאושרו ב"כנסת" ובבית-המשפט, ואשר מהם אין מנוס לפעמים אלא ירידה למחתרת.

הלא גם המתיוונים בעבר – אלו שהיו בזמן החשמונאים, היהודים המתיוונים אשר לצערינו שיתפו פעולה עם היוונים, נלחמו בכשרים כידוע – והיבסקים בהווה – אלה הרשעים מרוסיה – היו מזרע ישראל, ולא נרתעו מלגזור גזירות נגד הדת, והחמירו בהן יותר מהגויים.

בביתו, רבי שרגא פייבל שטיינברג, מספר שנלווה אל החזון איש בלכתו לאפיית מצות של פסח, בחודש ניסן התש"ט. המדינה נוסדה בשנת התש"ח, בחודש אייר, וכאן המדובר על חודש ניסן התש"ט. בשנה היא, לאחר מכן, עלו התימנים לארץ ישראל. אז עוד לא עלו, רק אחר כך. מה שקרה אח"כ במחנות, כמה שהעבירו אותם רח"ל וכו', אוי ואבוי. רק תבינו מי עומד מאחורי זה.

בכל אופן, הוא הלך עם החזו"א לאפיית מצות, בתנור מיוחד שהותקן למטרה זו בקומת-הקרקע של בנין ישיבת פוניבז'. כיון שהגיעו אל מרומי גבעת הישיבה, נעמד החזון איש ונשא את עיניו השמימה, נתהרהר וקרא, האח – זאת קריאה של שמחה – כמעט שנה שלמה מאז כינון המדינה, ועדיין מתירים פה לאפות מצה לפסח... פשש, ברוך השם. נסים ונפלאות.

זאת אומרת, שהיה לו החשש, שאסור יהיה במדינת-ישראל לאפות מצות לפסח בגלוי.

ביאור הפיסקא כנגד ארבעה בנים וכו' אחד חכם ואחד רשע וכו', מדוע הבן הרשע מקביל אל החכם? דברי החזון אי"ש זצ"ל לגבי הציונות והקמת המדינה כאמצעי לעקירת היהדות, והתייחסות למצב בארץ ישראל בתקופה האחרונה.

כנגד ארבעה בנים דיברה תורה. אחד חכם. ואחד רשע. ואחד תם. ואחד שאינו יודע לשא"ל.

לכאורה, ישנם כאן ילדים, ארבעה בנים, עם תכונות שונות. אחד חכם, כשרוני, מבין עניין. ואחד תם. ואחד שאינו יודע לשא"ל. לכאורה, ה'רשע' הוא יוצא דופן. ואם רוצים להגיד, ההיפך מ'רשע', היה צריך לומר 'צדיק'. היה צריך להיות, אחד צדיק, ואחד רשע.

זאת שאלה, אשר מפרשים רבים דנים עליה. וברצוני לומר תשובה בעז"ה, בבחינת 'דבר בעתו מה טוב'. יסוד חשוב מאד בהשקפה, מה שנוגע אלינו, 'בימים ההם בזמן הזה'.

כפי שאתם יודעים, בעוה"ר מאז לפני מאתיים שנה בערך, העולם נתדרדר מבחינה רוחנית, ובעיקבותיהם היהודים, ונהייתה ה'רפורמה' ותנועת ההשכלה. ובסופו של דבר, קמה מדינת ישראל.

מי הקים את המדינה?

חכמי המזרח וחכמי תימן, לא הכירו את האשכנזים. אפילו שהיו גדולי תורה, מ"מ לא הכירו את עומק הרישעות של-אשכנזים החילוניים. יכלו 'למרוח' אותם. חשבו שבאה הגאולה. אבל גדולי התורה האשכנזים, אשר ישבו עם הרשעים האלה, חיו אִתָּם, הכירו מה מסתתר בתוך ליבם. הם כבר היו מנוסים בכך.

לדוגמא, תשמעו מה אמר החזון אי"ש ופאר הדור, חיי החזו"א חלק רביעי, עמ' רנ"ד, לגבי עניין זה.

הערכתו את הציונות – היחס של החזו"א כלפי הציונות – היתה זהה לזו של רבי חיים מבריסק, שקבע, כי הציונות אינה רואה בהקמת המדינה את המטרה הסופית שלה, אלא רק אמצעי גרידא לעקירת היהדות. הציונות והיהדות, צרות הן זו לזו, כצור וירושלם, שאין האחת נבנית אלא מתרבנה של חברתה.

## שערי יצחק – השיעור השבועי

הסתיר את מעשיו, אולם בעצם הוא תופש ואוחז בהגה ומנווט. גם אם השלטון אינו בפועל בידיהם. הרי בשביל זה הם הקימו את המדינה. אם לא זה, הם יכולים לאבד עצמם לדעת, וחושבים להטביע עמהם את כל הספינה. הם מוכנים, שילך הכל לאבדון. תַּמּוֹת נַפְשֵׁי עַם פְּלִשְׁתִּים [שופטים ט"ז, לז]. זהו עומק רשעותם. הם הערב רב, ואנחנו כעת בגלות הרביעית כנודע מהספ' הקדושים ואכמ"ל.

והשם ברוך הוא ישמרנו ויצילנו מידם, אכי"ר. נוסף בס"ד לבאר ולחדד את העניין. כי לעומת הרשע, החכם והתם ושאינו יודע לשאל, שלשתם צדיקים המה. ולכן לא הזכירו את החכם בשם צדיק כדי שיהיה כנגד הרשע. והרשע מוכרח שהוא חכם, כי התם ושאינו יודע לשאל מקבלים מה שמלמדים אותם. וכיון שהוא משתמש בחכמתו להרשע, אינו ראוי לכינוי חכם, מה שאין כן החכם הצדיק. וכמו שפירש רד"ק על פסוק [ירמיה ד', כ"ב] **כִּי אֵיךְ עָמִי, אוֹתִי לֹא יָדְעוּ. בְּנִים סְכָלִים הֵמָּה, וְלֹא נְבוֹנִים הֵמָּה. חֲכָמִים הֵמָּה לְהִרְעוֹ, וְלֹא יָדְעוּ. וז"ל, אלה הבנים סכלים המה, ולא נבונים המה. כלומר תבונתם וחכמתם אינה נחשבת תבונה וחכמה אלא סכלות, כיון שלא ידעו את ה' וכו', והחכמה השלימה אינה כי אם עם תורת ה' וכו'. ואחר שאינם יודעים את ה' ולא עושים מצוותיו, חכמתם היא ערמה ותחבולה להרע לא להטיב. אבל התורה, מלמדת את האדם לעשות הטוב והישר יעו"ש.**

לגבי המובא בחוברת 'קיצור דיני ליל הסדר' [עמנואל התשפ"ג], כי יש נוהגים לאכול ביצים אחרי הקידוש. ברוך ה', יצאה לאור חוברת 'קיצור דיני ליל הסדר', בעיר עמנואל ת"ו, מאת ידידנו הרה"ג יואב גבלי הי"ו, אשר אסף וסידר בתמצית ובפרוטרוט לפי פסקי התימנים האשכנזים והספרדים, העלה את הכל על השלחן. יישר כוחו, ששלח לי את החוברת, ועל שערך את הכל בטוב טעם ודעת, לזכות את הרבים. יישר חיליה לאורייתא, כן ירבה וכן יפרוץ. אבל, נזדקרו לנגד עיני, שתי הערות. אחת ראיתי לבדי, והשנייה הראו לי.

החזון אי"ש זצ"ל, ידע מה שאמר. כי בעצם, כל המטרות שלהם, הם [ירמיהו ד', כ"ב] **חֲכָמִים הֵמָּה לְהִרְעוֹ. לֹא צְרִיכִים לְזַלֵּז, לֹא טוֹב, בְּכוּחוֹ שֶׁל אוֹיֵב.**

וזהו כפי שאנחנו רואים, מה שמתרחש בזמן האחרון. אחד חכם, ואחד רשע. כי הרשע, הוא אינו תם, והוא לא שאינו יודע לשאל, אלא הוא ג"כ חכם. חכם להרע. הם הקימו את המדינה, כדי לעקור את הדת. ובחכמתם הם עשו, כי גם אם ישנה דמוקרטיה – כפי שיש במדינות רבות בעולם – דהיינו חופש, הם ישיגו את מטרותם.

זכורני כי הדרשן המפורסם הרה"ג אריה שכטר שליט"א זעק – לפני שלושים או ארבעים שנה – בזה"ל, **כאן זה דמוקרטיה מלמעלה, ודיקטטורה מלמטה.** והאנשים לא הבינו, חשבו שהוא מפחיד סתם.

הם – האשכנזים החילונים – עשו, שגם אם לא יהיה להם את השלטון מבחינה חוקית, כפי שהמצב כעת כאן, אבל הם שולטים בכל מוקדי הכוח. בעצם, הם אלו ששולטים. ומה שקרה בזמן האחרון, רק מוכיח זאת, כי הם יצאו מן המאורות שלהם. כאשר ניסו להעביר את השלטון מידיהם, הם קמו על ארבעת רגליהם, ואז הכל צף למעלה. ומתברר בסוף, שאין ברירה. הצבא בידיהם, התקשורת בידיהם, בית המשפט בידיהם, המשטרה בידיהם. ביד השמאלנים. ידי הימניים, כבולות. מי שאינו שמאלני, הדירו אותו משם, פעלו במשך כל השנים שיהיו בצמרת רק אנשים שלהם.

האמת היא, שידענו מכך. רק לא הרגשנו ולא חשנו זאת. ק"ו את העצמה. אמנם לא כולם ידעו, אבל היודעים ידעו, כי בעצם ישנה כנופיה השולטת, והם לא יתנו שמישהו אחר יעשה זאת. והקדוש ברוך הוא מצילנו ויצילנו מידם.

זהו מה שכתוב בהגדה, אחד חכם, ואחד רשע. אין המדובר כאן, על רשע וצדיק, אלא צריכים לדעת, כי גם הרשע הוא כמוהו, חכם גדול. הרע שמדובר כאן, גם הוא חכם להרע. ואם כן, צריכים לדעת איך להתגונן מפניו. הוא רק

הדבר הראשון, בעמוד 4, לאחר הקידוש, יש שנוהגים לאכול ביצה זכר לקרבן חגיגה, ולאחר מכן יברך בורא נפשות רבות. ואם הציבור רעב, יכול כעת לאכול פירות, דגים וכדו', אבל לא דבר שברכתו 'האדמה', שאז יפטרו את הכרפס ויכנסו לספק.

[מֵרַן שְׁלִיט"א פונה בשאלה למשתתפי השיעור:] האם ישנו כאן מישהו, שנוהג כך? מי שמע כזאת, מי ראה כאלה? לאכול ביצה אחרי הקידוש? ואם רעבים, אפשר לאכול פירות ודגים?

תגובה מהקהל: הוא מדבר על התימנים?

תשובת מֵרַן שְׁלִיט"א: הוא לא כתב זאת במפורש כלפי התימנים, אלא כתב סתם בלשון 'יש שנוהגים'. לא כתב מי בדיוק. אם היה כותב, היה טוב. אולי אפשר היה להבין זאת, לפי המקורות, אבל לפי הסדר שלו, לכאורה הוא היה צריך להדגיש זאת, כי הוא כותב ומפרט בכל מקום לפי מי המדובר, אם 'בני תימן', אם 'בני אשכנז', ואם 'בני ספרד' וכדומה.

שאלה מהקהל: אולי זה בכדי שיוכלו לומר את ההגדה בנחת.

תשובת מֵרַן שְׁלִיט"א: וכי הם בכורים, שהתענו בערב פסח?

תגובת השואל: אני מתכוון על אלו המאריכים בהגדה. הדבר מרגיע את הנפש ואת הגוף, וככה אפשר לומר את ההגדה בנחת. לכן אוכלים ביצה.

הערת אחד מהקהל: אצלינו אכלו ביצים, אחרי הקידוש.

תשובת מֵרַן שְׁלִיט"א: נכון. אולי בגלל זה, הוא לא חילק, כי אכן שמעתי שאצל אלביאצנה – הביאדנה, זה ככה. נמצא שישנם גם תימנים הנוהגים כך.

הערת אחד מהקהל: שמעתי מהרב יצחק יוסף, נכד של הרב עובדיה יוסף, שהוא אומר כי אם מישהו רעב, הוא יכול לאכול. אבל לא שזהו מנהג.

תשובת מֵרַן שְׁלִיט"א: למעשה, לפי מה שבדקתי בספרים, שאלתי בעל-פה והבנתי לגבי הנושא הזה, מנהג זה אינו קיים בקרב התימנים – זולת רק אצל הבידאנים. ובקרב הספרדים, אצל העיראקים, ואולי גם התוניסאים – כך מישהו אמר לי, אולם בספרים ראיתי דוקא ההיפך.

שם בהערה [37] הוא מציין כך, חזו"ע פסח ח"ב עמ' ל"א. וטעם הדבר שבחרו בביצה, א' ביצה בארמית "ביעא", וכמ"ש חז"ל "בְּעָא רחמנא למפרק יתנא". ב' זכר לאבילות המקדש (משנ"ב תע"ג ס"ק כ"ג). ג' שלעולם תשעה באב חל ביום שחל בו ליל הסדר (רמ"א סימן תע"ז סעיף ב').

וברכה אחרונה שמברך כעת – שמעתם? בורא נפשות וכו' – לכולי עלמא מברכה. ואין זה דומה לברכה האחרונה על הכרפס, שנוהרים ממנה, מאחר וקשורה בקשר ישיר למרור, שנפטר בברכת המוזן.

הוא אמר, הרי אחרי הכרפס, לא מברכים, ע"כ תברך לפני כן. אם תברך אחרי הכרפס, אתה מנתק אותנו מן המרור.

והמקורות לכך בהערה 38, ילקו"י (מהדו' התשע"ח עמ' רל"ה), ועו"ע תורת המועדים (עובד, עמ' פ"ד). ועיין בספר הלילה הזה (עמ' 13) בשם הגריש"א – תשמעו דבר חידוש, שמובא כאן בשם הגרי"ש אלישיב – דשרי לאכול פירות וביצים, ולברך בורא נפשות רבות, לפני אכילת כרפס. הדבר מותר. כך כתוב בשמו. כדי שלא יפטור הכרפס בבנ"ה, וינתק הקשר בינו לבין המרור.

הערת אחד מהקהל: אבל אצלינו הם בעצמם לא מברכים בורא נפשות.

תשובת מֵרַן שְׁלִיט"א: יפה. זהו דבר אחד. אם אצלכם לא מברכים על כך בורא נפשות, ניצלתם מספק ברכה לבטלה. הגם כי ישנם בכך חילוקי דעות, אבל לפי הכלל של סב"ל, צריכים לחשוש לכך.

מהרי"ץ כותב [בשו"ת פעולת צדיק חלק שני סימן רפ"ג], שאם אוכלים בין הקידוש לסעודה, אין

## שערי יצחק – השיעור השבועי

הבשר המבושל, ההיפך מן הסדר הרגיל. הסדר בליל פסח הוא, הבשר המבושל, והצלי והביצים. אפילו שביצה זה ג"כ דבר מבושל, אבל בעצם כבר היה לנו מקודם את הבשר, ע"כ צריכים להגיד טעמים אחרים. כגון, דבֶּעָא רחמנא למפרק יתנא. או זכר לאבילות של תשעה באב, שיוצא באותו יום בשבוע כידוע.

\*

כעת תשמעו, דבר חדש שמצאתי, בספר יד יוסף, למהר"ר יוסף צרפתי. אולי מה שהוא כתב, זהו מה שהטעה אותם. הוא חכם קדמון, יש לו דרושים נפלאים, מביאים אותו הרבה מגדולי ישראל.

הוא כותב [שם בפרשת תולדות, דרוש ראשון דף ל"ט] בזה"ל, או יפורש, דלהיות אמת דאחז"ל בפסחים, כל האוכל מצה בערב פסח, כאלו בועל (ארוסה) [ארוסתו] בבית חמיו, ר"ל שאינו ממתין עד הנישואין. ויש במצה שבע ברכות, כמו שבע ברכות שבנערה המאורסה בנשואיה כנודע. וא"כ ידוע דאמרינן בירושלמי, דצריך ליקח ביצה בליל פסח, עם הצלי.

והטעם שמעתי וגם ראיתי – תשמעו טעם חדש – משום אבילות דאברהם אבינו. ובקצת מקומות, קודם הכל אוכלין הביצה ז' זכר לאבילות אברהם, שמת בערב פסח. והנה ידוע, שאותו הנזיד של עדשים, היה לסיבה שמת אברהם אע"ה, והאבל אסור לאכול משלו סעודה ראשונה. ובא יעקב, ובישל נזיד עדשים כדי להאכיל לאביו, וזה היה ערב פסח כנ"ל.

אברהם אבינו מת בערב פסח, לכן יצחק אבינו היה אז אבל, ויעקב אבינו היה צריך לעשות לו נזיד עדשים, כי זאת סעודת הבראה, הסעודה הראשונה שאסור לאבל לאכול משלו, לכן יעקב אבינו היה צריך לעשות את המאכל.

ואם תשאלו, א"כ למה שלא נביא עדשים? התשובה היא, כי הן מין קְטַנְיֹות... כך אומר הפרי מגדים [בסימן תע"ז]. הוא מביא את דברי היד יוסף הנ"ל, ואומר כי עדשים אי אפשר, מפני שהם קטניות. לכן מביאים ביצה. הרי מאכל אבילים, זה או עדשים או ביצה. מה ביצה

ברכה אחרונה. וז"ל, בשבת ויום טוב שמקדשין ואח"כ מביאין פירות – הוא לא מדבר על פסח, אלא באופן כללי – מסופק אני אם צריך לברך, כיון דקיי"ל דקידוש הוי כהתחלת סעודה, וא"כ הו' כדברים הבאים תוך הסעודה שלא מחמת הסעודה, דטעונים ברכה לפנייהם ולא לאחרייהם.

והוא מביא במפורש, וכן מצאתי בכל בו בסדר הפסח, שכתב דכשאוכל ירק כזית, א"צ לברך ברכה אחרונה, דקידוש הוי התחלת סעודה. וכ"כ גם כן הרשב"ץ בסדר הפסח שחיבר.

אח"כ מהרי"ץ מביא, כי ישנם כאלה האומרים, שאם אוכלים כזית מהכרפס, כן צריך לברך, א"כ נראה כי ישנה כאן מחלוקת. על כך הוא אומר, שהדבר אינו כן, כי גם אלה שאמרו לברך, זהו רק בגלל שאח"כ ישנה אמירת ההגדה, וישנו גם הלל, לכן הם הפסקו. אבל כאשר אין הגדה והלל, אזי יתכן כי לכולי עלמא אין לברך. וועיינ עוד בעץ חיים למהרי"ץ חלק ב' בסדר אגדתא דפסחא דף י"א ע"א מד"ה ירא. איתמר].

בכל אופן יוצא, כי אלה אשר נוהגים זאת, הנכון שלא יברכו בורא נפשות. כי ישנם כאן שלושה מגדולי הפוסקים – הרשב"ץ והכל בו ומהרי"ץ – הסוברים, שזאת ברכה לבטלה. לכן, את הברכה בודאי שהם צריכים להוריד. אבל לגבי עצם הדבר, שהם אוכלים בינתיים, מי שיעיין ב'סדר ההגדה' שמהרי"ץ סידר, יראה שכתוב בזה"ל, ונהגו ליקח ביצים הרבה (כן כתב הט"ז). וכתב מור"ם סימן תע"ה, דנהגו לאכול ביצים בסעודה, זכר לאבילות, שליל תשעה באב נקבע בליל פסח. ואת הביצים מתי אוכלים? אחרי המצה והמרור והכורך. אז מחלקים את הבשר והצלי והביצים. כמו שכתוב שם בהמשך. הרי הבשר המבושל, הוא זכר לקרבן פסח.

דרך אגב, צריכים לעורר על כך, כי העולם רגילים שהבשר תמיד קשור יחד אל הסעודה, ובדרך-כלל בסופה. אבל כעת, לפי הסדר, צריך להיות אחרת. הרי זה זכר לשלמים, וקרבן פסח בא על השבע. א"כ צריכים לאכול את

אין לה פה וכו', כמו שדיברנו על כך בעבר [עייני שיעור מוצש"ק קרח התש"פ].

אבל זה תירוץ טוב רק לאשכנזים שאוסרים אכילת קטניות בפסח.

נמשיך בעיקר הנושא, שאותו הדבר לגבי מה שרבקה אמרה ליעקב, לְךָ נָא אֶל הַצֹּאן וְקַח לִי מִשֵּׁם שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים טְבִים [בראשית כ"ז, ט']. וכי יצחק יכול לאכול שני גדיים? כמה הוא כבר יכול לאכול? והרי הוא היה זקן? אלא מאי, צריך אחד לקרבן חגיגה, ואחד לקרבן פסח, כמ"ש במדרשים. והיו גם ארבע הכוסות, כפי שנאמר [בראשית כ"ז, כ"ה] וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתֶּה. במלה 'לוי', יש תרי טעמי. המלה לו היא שתי אותיות, ועוד תרי טעמי, כנגד ארבע כוסות. מי שיעיין ויעמיק ימצא – הארכתי על כך בס"ד בנפלאות מתורתך [פי תולדות] – שהיה שם ליל הסדר שלם, אפילו הגדה והלל. את הכל קיים יצחק אבינו באותו הלילה. מכיון שזהו דרוש ארוך, לא ניכנס לזה כעת.

וזה היה לאחר מכן. ערב פסח מת אברהם, ואכל יצחק נזיד עדשים, ובלילה לאחר מכן אכל מהגדיים זכר לקרבן חגיגה ופסח וכו'.

בכל אופן, מה שהיד יוסף אומר, כי אברהם אבינו מת בערב פסח, הדבר אינו מוסכם. בספר קרניים כתב, שהוא מת בחודש טבת, והראיה מן הפסוק [בראשית ט"ו, ט"ו] תִּקְבֹּר בְּיַשְׁבֵּה טוֹבָה, ראשי תיבות למפרע טבת. והיעב"ץ כתב כי זהו שיבוש, לומר שמת בטבת. מה פתאום? כדמוכח מהגמ' ראש השנה דף י"א. אולי בעשרה בניסן הוא מת, אבל לא בערב פסח. ישנו נדון בעניין זה, והרחבנו בס"ד בנפלאות מתורתך.

[לגבי הראיה שלו מפסוק תקבר בשיבה טובה ראשי תיבות טבת, יש להעיר כי דבר כזה אי אפשר לקבוע רק מכח ראשי תיבות, כמובן. ובפרט ששמות החדשים עדיין לא היו ידועים אז אלא רק בגלות בבל, כדאיתא בירושלמי פרקא קמא דראש השנה הלכה ב' שמות חדשים עלו בידם מבל. אלא כבר היה ידוע לו שמת אברהם בחודש טבת, ורק הביא רמז לכך מן הפסוק. ואילו היה מת בחודש אחר, היה

מביא רמז אחר לכך. כגון אם היה זה באב, מדכתיב התם ואתה תבוא אל אבותיך בשלום, ראשי תיבות אב. איתמר].

מכל מקום, מאחר ושכך הוא כותב, היד יוסף, קודם הכל, אוכלין הביצה, אולי הם הבינו מזה, כי יש לאכול את הביצה בהתחלה, עוד לפני הכרפס. שמא מכאן נכנסה הטעות.

ברם, אינני חושב שהוא התכוון לכך. כוונתו להגיד, כי בסעודה, תאכל קודם את הביצים. דהיינו, בהתחלה הרי אוכלים את המצה המרור והכורך, כפי הסדר שקבעו חז"ל. ואח"כ בסעודה, הדבר תלוי בנו, ואנחנו מחליטים בגלל זה לאכול קודם את הביצה, כי האבל אוכל בסעודת הבראה תחילה ביצה או עדשים. דהיינו מהרי"ץ כתב הבשר המבושל והצלי והביצים, ואח"כ הסעודה. ולדברי היד יוסף, הביצים לפני הבשר המבושל.

עכ"פ לכאורה נראה לי, כי מי שנוהג את המנהג הזה, קשה לערער עליו. וא"צ למחות בו. בפרט אחרי שכבר נהגו כך, מי שנהגו. בבחינת מנהג ישראל תורה הוא. כנראה ישנם כאלה הצריכים זאת. אבל עוד מעט נראה, כי הדבר אינו כ"כ פשוט.

עכ"פ אני מתכוון לומר לגבי אלה שלא נהגו, או כפי שאמר מקודם ידידנו הרב יחיאל רצאבי הי"ו מקודם כי ישנם כאלה אשר קשה להם להגיד את ההגדה, שאעפ"כ לא טוב הדבר לאכול את הביצה כעת. הרי אדרבה, זאת תשובה לתינוקות. התינוקות שואלים, למה אנחנו מכסים את השולחן במפה, לפני פיסקת בבהילו וכו'? לפני כן, הם שואלים לגבי הירק, למה לאחר הקידוש אוכלים כרפס? מדוע אוכלים כעת ירקות, ולא את עיקר הסעודה כבדרך-כלל? והתשובה היא, כי אכן נכון, בדרך כלל אוכלים סעודה, אבל כעת אנחנו אוכלים ירקות, מכיון שהדבר גורר את תאוות המאכל. כתוב [שבת דף ק"מ ע"ב], אמר רב חסדא, בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא, לא ליכול ירקא, משום דְּגָרִיר. ואמר רב חסדא, אנא, לא פְּעִנְיֹתִי אֶכְלִי ירקא, ולא פְּעִתִירוֹתִי אֶכְלִי ירקא. רב חסדא אמר, שהוא לא אכל

## שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלה מהקהל: לגבי אלה שמברכים אח"כ בורא נפשות, הטענה שלהם היא, כי הדבר אינו בא בכדי לסתום את התיאבון, אלא ההיפך, לסתום את התיאבון.

תשובת מרן שליט"א: אבל כיון שאין קידוש אלא במקום סעודה, הקידוש נחשב התחלת סעודה. לכן, הדבר אינו משנה. נכון שזה משביע קצת, כגון אם אדם אוכל בליל שבת מיני מזונות, אשר מסתמא משביעים אותו, או אפילו אם אכל הרבה, שהוא בודאי שבע, כיון שהקידוש הוא התחלת סעודה, אזי לדברי הכל בו הרשב"ץ ומהרי"ץ, אין לברך בורא נפשות.

חוץ מזה, הרי למה נקרא שמו 'ליל הסדר'? כיון שהכל במדה במשקל ובמשורה. עד כדי כך, שהבית יוסף אומר, לא לכוון בנטילת ידים הראשונה – לשמור על הידיים – שלא נצטרך בפעם השנייה נטילת ידים. לכאורה, ישנה כאן 'ברכה שאינה צריכה'. הרי כבר נטלו ידים על דבר שטיבולו במשקה? אבל הוא אומר, לא. אל תשמור על הידיים, כיון שחז"ל תיקנו ליטול שוב את הידיים, ואנחנו עושים כל מה שחז"ל קבעו. כל ליל הסדר, הוא מסודר. כל פרטי הפרטים, כתובים בגמרא ובפוסקים. לאכול ביצה, וכדומה? לא נזכר.

הכי הרבה – מה שכן נראה לי לגבי קהילותינו – שהדבר הזה אולי יצא, מזה שישנם כאלה, נוהגים שנותנים לילדים להחזיק ביצה, כאשר הם אומרים את נוסח מא כבר וכו'.

טוב, לגבי הילדים, אנחנו לא מקפידים. שיאכלו סמוך לאחר מכן את הביצה. זהו הפרס שלהם, לשמח אותם. וגם אם מדובר באדם גדול, אשר אינו מרגיש טוב, איננו מסוגל, וכעת הוא יגיד את ההגדה בלי כוח, בעל כרחו, אנוס על פי הדיבור, או אם הוא בכור אשר התענה ממש בערב פסח, אזי אין הכי נמי, בסדר. איננו מדברים על אדם יוצא דופן, על אנשים בודדים. אבל כמובן שיעשה זאת בצניעא, לא לפני כולם. ראשית, כי זה לא דרך ארץ. ודבר שני, שלא ילמדו ממנו לעשות כמוהו ללא סיבה.

ירקות, לא בימי עניותו ולא בימי עשירותו. והסיבה היא, בעניותי, משום דגריר. בעתירותי, דאמינא, היכא דעייל ירקא, ליעול בשרא וכוורי. דהיינו, בשביל מה אוכל כעת ירקות? כעת אחרי שנתמנתי, אני עשיר, אוכל בשר ודגים וכו', כי הירקות יתפסו לו את המקום בקיבה, באיצטומכא. או דילמא – 'בר בי רב לא ליכול ירקא' – מפני שהדבר גורר את תאוות המאכל, ואין לו תקציב לכך. לכן, אל תאכל הרבה ירקות. אולם בליל פסח, כיון שאנחנו בני מלכים, הננו אוכלים קודם ירקות, כי הם עושים חומצות וכו' בקיבה, וכאשר האדם אוכל אח"כ, יש לו ריוח. הוא יכול לאכול בשפע, לאכול הרבה, כדרך בני מלכים, להראות חירות.

אח"כ מכסים את השולחן, והתינוקות שואלים למה מכסים אותנו? הרי עשינו קידוש, ואחרי הקידוש צריכים לאכול? כמו בכל שבת ויום טוב. התשובה היא, לא. כעת אנחנו קוראים את ההגדה. אין אפשרות לאכול, עד שקוראים את ההגדה. 'בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך'. זאת התשובה לתינוקות.

יוצא, כי בעצם בכוונה חז"ל עשו זאת. והרי כתוב, כי בערב פסח משעה עשירית, דהיינו שלוש שעות לפני הלילה, כבר אין לאכול דבר שהוא מחמשת מיני דגן. וגם פירות וירקות, למעט. כמה שפחות. כדי שיאכל מצה לתיאבון. א"כ אם אוכלים ביצה – ישנם כאלה האוכלים אז דגים, וכדומה – הם משביעים את עצמם, וכאשר הם מגיעים לאכילת מצה, הם כבר אינם רעבים, ויוצא שהם ביטלו את תקנת חז"ל. המעיטו בכך, כי הם כבר קצת שבעים. לכן אדרבה, שיהיו קצת רעבים, נחכה.

וכמו שאמרנו, אדרבה, זאת התשובה לתינוקות. נכון שאנחנו רעבים, אבל ישנה מצוה לקרוא את ההגדה לפני הסעודה, אפילו אם קצת נסבול. ואין חובה להאריך – מה שרוצים להסביר – תוך כדי קריאת ההגדה. יכולים גם אחרי הסעודה להאריך, אם קשה להם.

שאלה מהקהל: ומה הדין לשתות אז תה או קפה, כדי להירגע?  
תשובת מרן שליט"א: וכי לא מספיק שתיית הכוס הראשון? אבל אה"נ מי שלא נרגע, וקשה לו, שישתה, אבל בצינעא.

עכשיו אני מבין פן נוסף למנהגנו שאוכלים את הירק-כרפס עם חרוסת, לא מי מלח או חומץ, כי ע"י החרוסת נרגעים קצת. זה מועיל לבנתיים.

רצוי להעסיק את ראש המסובין בעניינים גבוהים, שלא יחוש ולא ירגישו שהם רעבים.

[מה שאמר כת"ר כי הדבר הזה יצא מזה שהילדים האומרים מא כבר מחזיקים ביצה וכו'. אפשר להבין מכאן שהילד אוכל אז את הביצה, אבל הרי המנהג הוא שאינו אוכל אותה אלא בסעודה. וחיפשתי ומצאתי מפורש כך בהגדה של פסח ממ"ר דף ע"ה בעמוד. אבל מנהג ביצא שהילד אוכל אותה מיד אחרי אמירת מא כבר, כמובא באוצר משנת חכמי תימן פסח ריש דף תתכ"ט ד"ה ויש נוהגים, בשם הגדה של פסח ביצא דף כ"ו. ומכאן סייעתא לדברי מעכ"ת, שכן כאמור לעיל הם גם כן מן הנוהגים לאכול ביצים וכו'. ואחר כך ראיתי מה שכתב מעכ"ת בהגדה של פסח פרי עץ חיים מהדורא שנייה אות קל"ו דף ר"נ רנ"א. איתמר.

שם כתבנו בס"ד שאוכל הקטן אחר שגומר לומר וכו' ויש מקומות שאין הקטן אוכל הביצה עתה רק אחר הכריכה וכו' יעו"ש"ב. ומובן למעיין שהוא לאו דוקא מנהג ביצא. יב"ן].

אני קצת מתפלא, כי הם ציינו [שם בהערה] בין השאר את הספר תורת המועדים, וכאשר עיינתי שם ראיתי כי הוא אכן מביא את העניין הזה, אולם לבסוף מסקנתו היא הפוכה, כי יש לבטל את המנהג הזה.

הוא כותב [בפרק חמישי סעיף י"א] כך, אחר הקידוש אסור לאכול מצה עשירה או תבשיל מחמשת המינים, ואף לא מעט פירות או ירקות. אבל בכור שהתענה בערב פסח או חולה או

מעוברת ומניקה שקשה להם להמתין עד הסעודה, מותר לאכול מעט פירות או מעט ירקות, ויברך ברכה אחרונה קודם אכילת הכרפס, או שיאכל פחות מכזית אחר הכרפס לפני תחילת ההגדה וכו'.

אח"כ [בסעיף י"ב] הוא מביא בזה"ל, יש נוהגים לאכול ביצה זכר לחגיגה אחר הקידוש ולא בתוך הסעודה, ויעשו כדלעיל סעיף י"א לגבי אכילת פירות וירקות.

והוא מסיים בזה"ל, ומן הראוי לבטל מנהג זה, ולאכלה רק בתוך הסעודה. הוא מאריך על כך שם, ומביא את כל המקורות.

ולגבי מה שהם מביאים בשם הגרי"ש אלישיב, השתוממתי על כך. לכן פתחתי את המקור שלהם – בספר הלילה הזה – וראיתי כי הוא לא כתב שהדבר מותר, אלא בזה"ל, עפ"י הוראת הגרי"ש אלישיב, שאם יאכל מהם – דהיינו פירות או ביצים, כמבואר שם לעיל – אחרי הכרפס, ויברך אחריהם בורא נפשות, יתכן שגם הכרפס נפטר בזה, ואז אין ה'בורא פרי האדמה' שמברך על הכרפס פוטר את המרור שאוכל אחר כך.

לפני כן מובא שם בזה"ל, בין כוס ראשון לכוס שני, יכול לאכול פירות או ביצים וכדו' (בורא פרי העץ או שהכל), במקום הצורך. דהיינו, רק אדם שצריך, לא סתם. הוא לא התיר זאת בשופי.

אך ראוי לאכלם ולברך עליהם לפני אכילת הכרפס. הוא כן כותב, לברך אחריהם. אבל כולם, לא התייחסו אל השיטה הזאת. אכן ישנם פוסקים רבים, האומרים כן לברך בורא נפשות.

בספר תורת המועדים שם, להרה"ג אפרים עובד שליט"א [בדף פ"ד, הערה ס"ד], הביא כמה פוסקים האומרים כך. וז"ל, עיין בהגר"ז סי' קע"ו ס"ג, ומשנ"ב ס"ק ב', ובן איש חי א' פרשת נשא ס"ד. כי אינו נפטר בברכת המזון, אע"ג שאכל אחר הקידוש.

בסדר. אבל אעפ"כ, הכלל הוא, ספק ברכות להקל.

## שערי יצחק – השיעור השבועי

האמת היא, שאני משתומם. הדבר בבחינת, כשגגה היוצאה מלפני השליט. ישנה כאן טעות, שהם חייבים לתקנה. שם בשערי יצחק, אין המדובר לגבי הביעור של-שמיטה, אלא על ביעור מעשרות... זהו מה שעשינו בשנה שעברה, בשנה הרביעית ובשנה השביעית, שנת המעשר.

ישנם פוסקים הסוברים שהביעור של-מעשרות הוא בערב יו"ט ראשון, אולם אנחנו פוסקים כד' הרמב"ם והשלחן ערוך שהביעור בערב יו"ט האחרון. כתוב שחז"ל דחו את הביעור, שיעשה את הכל בשביעי של פסח, כדי שיהיה לו מה לאכול. צריך שיהיה קשר לפסח. שיערו חז"ל, כי עד פסח מצוי פירות של שנה שלישית וששית. כמו שביארנו בס"ד שם בשערי יצחק בהרחבה.

בכל אופן, אין קשר בין הדברים. ביעור מעשרות, זהו עניין אחד. וביעור יין שביעית, זאת הלכה אחרת.

ע"כ צריכים לדעת, כי כך הדין, לגבי מי שיש לו יין של-שמיטה. מישחו אמר לי, כי זכה בענבים של הפקר, ועשה מהם 60 בקבוקים, ושאל מה עליו עכשיו לעשות איתם? אמרתי לו, תשמע, אנחנו סוברים שצריך ביעור ממש. פוסקים כד' רבינו הרמב"ם וסיעתו בזה. לכן, תחלק אותם לאנשים, עד הפסח. הוא חשב, שיהיה לו יין לכל השנה, אבל זה לא יועיל.

שאלה מהקהל: הוא יכול להשאיר מזון ג' סעודות?

תשובת מרן שליט"א: אכן, מותר להשאיר מזון ג' סעודות. השאלה היא, מתי? בעניין זה, ישנן שלוש דעות. י"א כי 'עד פסח' היינו, עד ערב פסח. וי"א עד יום טוב ראשון. וי"א עד שביעי של-פסח. זאת הדעה הכי מקילה. עד שביעי של פסח, ואז מזון ג' סעודות, וזהו.

בספר שדה מרדכי [פרק ל"ג סעיף כ"ב] כתב כך, מה שאמרו 'בגפן עד הפסח', יש אומרים שהוא אחר הפסח, ויש אומרים שהוא ערב פסח, ולהלכה, כיון שהוא ספק, יפקירנו בערב פסח, וכיון שלא לזכות בו עד אחר שיעבור זמן הביעור בודאי, שהוא לאחר הפסח.

שאלה מהקהל: האם הכלל של ספק ברכות להקל, הוא גם באופן כזה שיכול להימנע מלאכול אז ולא להיכנס לספק. והיינו למי שאינם נוהגים כסברת הכל בו ומהרי"ץ, ולמי שאינו צריך לכך.

תשובת מרן שליט"א: נכון. עדיף שימנע מלאכול אז, אם אפשר.

זאת הערה אחת.

לגבי ביעור יין של שביעית בפסח, אולם המדובר בשערי יצחק הוא לגבי ביעור מעשרות, ולא לגבי ביעור פירות שביעית.

הערה שנייה, לגבי המובא שם [ב'קיצור דיני ליל הסדר', דף 7] בעניין 'זמן ביעור היין'.

הערה חשובה. פירות שביעית צריכים ביעור בעת שאותו המין כלה מהשדות, ונחלקו הפוסקים מהו גדר ביעור. י"א השמדת הפירות ע"י שריפה, שפיכה לאיבוד, השלכה לים וכדו'. וי"א ביעור פירושו הפקר, ואם הפקיר יכול לחזור ולזכות בהם ולהשתמש.

הרי מי שיש לו יין משנת השמיטה, ההלכה כי לגבי כל דבר, 'פְּלָה לחיה מן השדה, פְּלָה לבהמתך מן הבית'. אולם ישנם כמה מינים, אשר חז"ל קבעו להם שיעור. 'בענבים, עד הפסח' ועי' לקמן. לגבי ענבים, וה"ה יין, הביעור הוא עד הפסח. ויש פירות עד חנוכה, ויש עד עצרת, כדלקמן. מה הפירוש, 'עד'? האם עד ועד בכלל, או שלא? ישנם חילוקי דעות. א"כ הם מביאים שם, כי 'יש אומרים לאחר הפסח'.

כך הם כותבים, וזמן ביעור היין, י"א לאחר הפסח, וי"א שהוא ערב פסח. ולכן למחמירים לבער, יבערו את כל היין, וישירו ג' כוסות בשיעור של רביעית לכל אחד מבני הבית. ב. ולמקילים, צריך רק להפקיר קודם הפסח.

ובהערה 84 הם כותבים – לגבי הי"א לאחר פסח – בזה"ל, דעת הגר"י רצאבי, שערי יצחק פרשת אחרי מות וקדושים התשע"ב עמ' ז'.

הם מביאים בשמי, שהשיעור הוא עד לאחר הפסח.

שזה עד ליל הסדר. דהיינו, בליל הסדר עדיין אפשר, וכן בשביל יום טוב ראשון, שזהו מזון ג' סעודות. אבל זהו. עד פה, סטופ.

ברם, מי שסומך על הדעה שזה עד שביעי שלפסח, אולי שיעשה את העצה דלעיל, שיפקיר וכו'. זאת ג"כ דרך, אף שאני לא מציע ולא ממליץ וכדלעיל, אבל סוף סוף יש לו על מה לסמוך. כי סוף סוף, הביעור הוא מדרבנן, ושביעית בזה"ז היא מדרבנן. יש על מה ועל מי לסמוך. אבל לכתחילה, צריך שזה יהיה רק עד יו"ט ראשון. ותו לא.

שאלה מהקהל: רק עד סוף הפסח, או גם לאחר מכן?

תשובת מרן שליט"א: עד שביעי שלפסח. הכי הרבה, עד אסרו חג. עלידי שחלק לפני כן עוד שלוש סעודות.

שאלה מהקהל: כמה יין נחשב מזון ג' סעודות? תשובת מרן שליט"א: מסתברא שתלוי רק במי מבני הבית שאכן שותה יין. דרכו לשתות יין, או יכול עכ"פ. אבל מי שלא שותה, אינו בחשבון. ולחשב איזה כמות הם שותים במשך ג' פעמים.

בשורה טובה על הוצאת שלושה דברים חדשים. א' 'באר הפסח' [מהדורא חדשה התשפ"ג] בענייני חוזר ונייעור בפסח. ב' קובץ דברי חפץ חלק ב' [ניסן התשפ"ג]. ג' מראות יצחק – הוראות וכללים בענייני מראות וכתמים מתוך שיעורי מרן שליט"א.

ברוך ה', יש לנו כמה בשורות טובות.

א' יצאה לאור החוברת 'באר הפסח' [במהדורא חדשה, התשפ"ג], מאת ידידנו הרה"ג אליהו סויסה שליט"א, אשריו. מי שמפריע לו שם משפחתו, שידע כי הוא חצי תימני... איך אומרים, הוא 'מן חקנא'. מן בני עמינו.

החלק התימני שבו, לא נתבטל בששים. הוא חזר ונייעור... וגם מעורר אחרים. יישר כוחו, וירבו כמותו בישראל.

אמנם, התעסקותו הקבועה בענייני חוזר ונייעור, איננה בגלל זה, אבל מסתמא זהו הקשר הפנימי שלו. עכ"פ גם בין חכמי הספרדים אפי' בזמנינו, ישנם החוששים לדין חוזר ונייעור. ב"ה

לגבי ענייני ההפקר, אינני מציע להיכנס אל הנושא הזה, כיון שאנחנו מעדיפים שיהיה ביעור ממש. אמנם אי אפשר להכחיש, כי זאת פשרה בין הדעות, אבל אינני יודע האם כדאי להכניס את המושגים האלה, מכיון שהדבר יבלבל.

הוא מביא [באות מ"ח] את המקורות לכך, כן כתב הר"י בן מלכי צדק פ"ט מ"ב [עיי"ש שגם בשאר זמנים דלעיל, הוא 'עד' בכלל. כלומר, בתמרים אחר הפורים. בזיתים, אחר שבועות. ובגרוגרות, אחר חנוכה].

הרי כתוב [פסחים דף נ"ג ע"א], אוכלין בענבים עד הפסח. בזיתים, עד העצרת. בגרוגרות, עד החנוכה. בתמרים, עד הפורים. השאלה היא, מה הפירוש 'עד'? א"כ רבי יצחק בן מלכי צדק, בפירושו על מסכת שביעית, כותב במפורש – בפשיטות – כי זה עד אחר הפסח.

וכן כתב רבי שלמה סיריליאנו [פרק ט' הלכה ו', דף קנ"ו] בזה"ל, וכבר הארכתי וכדבריו נפ', דתרי גווני ביעור איכא. חד, מכי כלו פירות שדה העיר. בההוא בעו הפקר. ואם נתערבו פירות שביעית בפירות אחרות במשהו, אוסרין.

ובעו כולהו כילוי קודם ביעור דאיסורא, כגון יין ביין עד הפסח, ופסח בכלל – הנה הדבר פשוט לו כך – כדאיתא בשקלים – זהו תלמוד ירושלמי – יוצאין ביין של שביעית לד' כוסות, ובשנת הביעור ודאי קאי.

שם בשדה מרדכי מובאים [בהערה מ"ט] המקורות, לגבי דעת הי"א שהוא ערב פסח. כ"כ בשו"ת חשב האפוד ח"ב סי' ל"ז, דלפי מה דמסיק בחולין דף נ"ה ע"א דכל שיעורי חכמים להחמיר, א"כ הוא 'עד הפסח' ולא עד בכלל וכו' ונלפי דבריו, גם בשאר הזמנים דלעיל, הוי 'עד' ולא בכלל, ותמרים ביעורם בערב פורים, זיתים בערב שבועות, וגרוגרות בערב חנוכה. ובחזו"א סי' ט"ו סק"ז ד"ה וששאלת, מבואר שהוא יו"ט ראשון של פסח וכו' יעו"ש.

למעשה, מי שיעיין בספר שנת השבע, יראה שם כי הלכנו בדרך ממוצעת, דרך בינונית – כי י"א עד ערב פסח, וי"א עד יו"ט ראשון, וי"א עד שביעי שלפסח – הלכנו בשיטה הממוצעת,

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלה מהקהל: אולי שלא יאכל רק דבר שאין היד סולדת בו, ולא חריף?

תשובת מרן שליט"א: יש אומרים כך. אבל אני הלכתי להקל יותר, על פי סברת מו"ר הגרשז"א בעל מנחת שלמה, כי בפה הכל מתעפש. כפי שכתוב לגבי הבשר שבין השיניים, שממתינים שש שעות בין בשר לחלב. 'הבלא דפומא', מעפש את הכל, א"כ אין בזה חשש. אפילו למאן דאמר חוזר ונייעור, לא צריך לחשוש עד כדי כך.

זאת הבשורה הראשונה, באר הפסח.

\*

דבר שני, הבשורה הטובה השנייה, הפלא ופלא, זהו הקובץ דברי חפץ, ב"ה זהו הכרך ה-20 אשר זוכים להוציא לאור, קובץ חשוב מאד של מאמרי הלכה ואגדה, הלכה למעשה, ושקלא וטריא, ושאלות ותשובות. אשריהם ישראל. ברוך ה', ממש תפארת גדולה. אין זמן לפרט, יכלה הזמן והמה לא יכלו, נושאים רבים שישנם שם. החוברת מיועדת לבתי מדרשות.

יישר כוחם של העורכים, ידידינו הרה"ג אביחי שרעבי הי"ו והרב הגאון איתמר כהן הי"ו, וכן חתני הרב יאיר תאם הי"ו אשר טיפל בנושא הכספי שלעניין, וההפצה. כן ירבה וכן יפרוץ.

\*

הדבר השלישי והאחרון, זהו חידוש נוסף, והוא חדש ממש, זאת החוברת – הספר, בשם 'מראות יצחק', אשר יצאה לאור ג"כ בימים האחרונים. 'הוראות וכללים בענייני מראות דמים וכתמים'.

יישר כוחו של חתני הרב הגאון נריה חובארה שליט"א, שערך את העניינים בספר זה בטוב טעם ודעת כיד ה' נטובה עליו.

מזה שנים רבות אני מוסר שיעורים לתלמידי חכמים אשר עוסקים, או עומדים לעסוק, בהוראה הלכה למעשה. כמובן, מי שילמד את החוברת הזאת, לא יוכל לפסוק הלכה למעשה, כי העיקר הוא 'תא חזי'. מראות, צריכים לראות ולהבחין בעיניים. אבל את השיעורים הללו אני מוסר בתורת הקדמות והשלמות, לפני ואחרי. חוץ ממה שלמדו בש"ע ושאר

הוא מברר הדק היטב את הנושאים הללו, להלכה ולמעשה.

בסוף החוברת, ישנן תשובות להרבה שאלות, עשרים שאלות, שהוא שאל אותי, מה שעניתי בס"ד לפי קוצר דעתי. אבל כמובן 'שאלת חכם – חצי תשובה'. הוא רצה שאני רק 'אחתוך', שאפסוק לבסוף.

וישנם שם כמה חידושים. למשל, לגבי איזה דבר חריף בפסח. ישנם כאלה שאמרו, כי אדם אשר יש לו שיניים תותבות, אשר אכל איתם בכל ימות השנה, ובפסח אם הוא יאכל איתם דבר חריף, הרי שהחמץ חוזר ונייעור. הרב שטרנבוך שליט"א כתב להחמיר בזה, דהיינו לא לאכול דברים חריפים. ובכך הוא מצא טעם, מדוע יש מן האשכנזים שאינם אוכלים שום? למרות שבשום, אין תערובת חמץ. אולי פעם, לשעבר, היתה בזה תערובת של בירה, וכדומה. אולם בזמנינו, יודעים כי אין בשום כל תערובת. אלא מאי, בגלל שהשום חריף, הוא מוציא את הטעם, ואז זה חוזר ונייעור.

שאלה מהקהל: אם כן מדוע הם אוכלים שאר דברים חריפים, ועל כל פנים בצל שהיה מצוי אצלם?

תשובת מרן שליט"א: שאלה טובה. כנראה אין כוונתו לתת טעם למנהגם, אלא שבזה יש מקום להחמיר מטעם זה. ואכן מסקנתו שראוי להיזהר שלא לאכול דבר חריף כל הפסח, וא"כ לאו דוקא שום.

נראה לי – כך כתבתי שם למסקנא – כי אין צורך להחמיר בכך. מצד הדין, אני מדבר. אבל מה שכן, 24 שעות לפני הפסח, עדיף שלא לאכול דברים חריפים או חמים. שתהיה הפסקה של 24 שעות. כי לבוא ולהגיד לאדם, אל תאכל חריף בפסח, זהו ביטול שמחת המועד.

הוא הדפיס בסוף החוברת, שאלות נוספות רבות שהוא עורך, הרחיב והסביר את כל הצדדים, וכתבתי בעזרתו יתב' תשובות על השאלות בסוף. ישנן בחוברת הוספות על המהדורא הישנה, ובתשובות ישנן אולי לפחות חמש תשובות חדשות.

פוסקים. אי אפשר להדפיס תמונות עם צבעים, הדבר איננו מציאותי. בכל אופן, יש כאן את כל הדברים מסביב.

הבנתי כי רבים אשר ראו כבר את החוברת הזאת, קיבלו הרבה ידיעות, הבינו הרבה דברים, נתעוררו אל העניין הזה, להבין את השאלות וכל מה שמסביב. גם כאשר באים לשאול את הרב שאלה, צריכים לדעת מה לשאול. לפעמים לא יודעים, מה לשאול? או שחושבים שזאת לא שאלה, והיא כן שאלה. ככה לכל הפחות ישנם מושגים, ואז ממילא ישנה תועלת עצומה.

אמנם הספר – החוברת, מיועדת בעיקר לרבנים ומורי הוראות, אבל למעשה היא חשובה לכל אדם. ברם שאף אחד לא יחשוב, שאחרי שהוא קורא את החוברת, הוא כבר יודע. אמנם הוא ידע הרבה דברים שהוא לא ידע, הדבר אכן נכון, אולם בפועל, לראות ולפסוק מה טמא ומה טהור, זאת הבחנה אשר חייבת להיות ע"י שימוש באופן מעשי, לראות במו עיניו.

וגם בזה, צריך הרבה סייעתא דשמיא. כפי שנאמר [דברים י"ז, ח'] **כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם וְגו'.** אחז"ל שאם יזכה, יבחין בין דם טמא לדם טהור. גם בזה, צריך סייעתא דשמיא, לזכות לפסוק הלכה למעשה. ואכמ"ל.

תוספת דברים בעניין מראה חוס במראות הדמים.

לסיום, ברצוני להוסיף משהו.

בזמנו [שיעור מוצש"ק תרומה ומוצש"ק ויקהל ופקודי התשפ"ג] דיברתי בשני שיעורים, בעניין מראה חוס. הגבתי על מה ששמעתי מאברכים כי חכם אחד בזמנינו – זהו הרב ארז רמתי הי"ו – מפרסם, שאסור להקל במראה חוס, לפי מנהג התימנים. ואמרנו בס"ד כי זה אינו, וגם שהדבר איננו שייך דוקא אל התימנים, אלא לכל העדות וכו'.

כעת ראיתי שיצ"ל חוברת מורשה, של הרב יהורם יפת, גליון שלישי. ושם הרב ארז הי"ו

כתב מאמר בעניין הזה [מדף רי"ט], 'בעניין מסורת תימן בראיית כתמים'.

כמובן לא ראיתי בזמנו את המאמר הזה, ומי שיעיין במה שאמרנו, יראה כי זה לפי מה שאמרו לי בע"פ. אם הייתי רואה את המאמר, הייתי צריך להגיב בצורה אחרת. אבל עיקר הדברים, חלקם, כתובים כבר.

חשוב מאד, שתלמידי חכמים יגיבו על המאמר, כדי שלא יחשבו שיש בדברים ממש. ובכל אופן, ת"ח שיש להם ידיעה והבנה בנושא זה, של ראיית הדמים, חייבים להתייחס למה שהוא כתב, לסתור את טענותיו. בלי נדר, אני מוכן לעזור להם. בכל מקרה, יש לי מה להוסיף, אולם אין לי פנאי להיכנס אל הנושא, לעיין בכל ספרי האחרונים ולכתוב על כך. זהו נושא אשר כבר נדוש הרבה, ואני עסוק עד מעל הראש, אין לי פנאי לזה. אבל ב"ה, ישנם כאלה אשר לומדים כעת את העניינים הללו, או שיש להם פנאי לעסוק בדבר הזה, נחוץ שיענו על המאמר שלו. כפי שאמרת, בכל מקרה יש לי כמה חידושים להוסיף, לכן אם הם יהיו בקשר, מה טוב ומה נעים. להעמיד את הדברים על דיוקם, שלא תצא מחומרא זו תקלה לרבים. הרימו מכשול מדרך עמי.

השתוממתי לראות, אינני יודע מדוע הוא מזלזל בכל הרבנים?

הוא כותב [בדף רכ"א] בזה"ל, בדורנו כביכול "אֶבְשׂוּר דְרֵא" [עירוב לשון רבים ולשון יחיד. איתמר], ובתי הוראה מלאים בכל בוקר בשואלי דבר ה'. הרבנים, אפשר שהם מדמים בנפשם כי כבר העפילו לדרגת דוד המלך, כאמרם ז"ל בברכות [דף ד:], אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, ריבונו של עולם, לא חסיד אני, שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם, אני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא, כדי לטהר אשה לבעלה ע"כ.

אני תמיה על כך. למה הוא מזלזל בכל הרבנים המורי הוראות? כי אם בכל יום, הם מלאים כל בוקר וכו'. נו, להיפך, סימן שזהו דבר נחוץ מאד. כפי שהסברנו בזמנו, בדורנו אסור סתם

### הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

\*\*\*

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה ולברכה, אכ"ר.

להחמיר. אינני יודע מה הוא ראה, לבטל אותם ככה במחי יד. אדרבה, צריכים לחזק אותם. חושבני כי רבנים רבים אשר עונים על שאלות, אינם מקבלים בכלל תשלום עבור עבודתם. הם מתמסרים ומתאמצים למען הציבור.

וכי אתם חושבים, שזהו דבר פשוט, לענות על שאלה של דמים? אתם יודעים, איזה מאמץ זה, לענות על כל שאלה? והרבה רבנים עושים זאת, בלי שום תשלום, כמדומני. הם עושים זאת, למען כבוד השם. להשרות שכינה בבתי ישראל. לולא הם וידיעותיהם ונסיונם, גם חוץ ממראה חוס, כגון פצעים ושריטות ורגישויות, היו בני אדם רגילים מחשיבים לטמא בודאי. א"כ ההיפך, צריכים לעודד אותם.

בכל אופן, הדבר איננו משנה. זאת תורה, וצריך מלחמתה של התורה. ואת והב בסופה, אהבה בסופה. צריך להגיב על המאמר. חושבני כי מי שיודע, ומבין, יכול בקלות לסתור את הדברים. אבל צריך שהדברים יהיו מבוססים בכתב, לשבת הדק היטב על מדוכה זו, ובעז"ה האמת תצא לאור.

ונזכה כולנו בעז"ה בקרוב, שיקויים בנו מאמר חז"ל, בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל, אכ"ר.